

Informatiebehoefte doelgroepen Antennebureau

Rapportage kwantitatief en kwalitatief onderzoek

december 2020

MarketResponse
Data ▶ Insights ▶ Consultancy

Inhoudsopgave

• Situatie en vraagstelling	3
• Inleidend	4
• Conclusies en aanbevelingen	5
• Resultaten algemeen publiek	10
• Wat is de kennis, houding en het gedrag ten opzichte van mobiele communicatie antennes en 5G?	
• Welke informatiebehoeften zijn er rondom antennes en 5G?	
• Welke doelgroepen zijn er te onderscheiden?	
• Resultaten beleidsambtenaren en gemeenteraadsleden	41
• Waar staan gemeenten ten opzichte van 5G?	
• Hoe denken inwoners volgens gemeenten over antennes en 5G?	
• Welke informatiebehoefte is er rondom antennes en 5G?	
• Hoe zoekt men naar informatie rondom antennes en 5G?	
• Bijlagen	48
• Onderzoeksverantwoording	
• Overige resultaten	

Colofon

In opdracht van:

Antennebureau

Petra Immerzeel
Senior Research Consultant kwantitatief
06 13 90 93 96
Petra.Immerzeel@marketresponse.nl

Manette Elderman
Senior Research Consultant kwalitatief
06 42 10 79 20
manette.elderman@marketresponse.nl

Situatie en vraagstelling

Het Antennebureau staat voor de taak het algemeen publiek en (lokale) overheden te informeren over het nut van antennes en de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek naar de risico's ervan. Actueel inzicht in de informatiebehoefte en de verschillen daarin is hiervoor essentieel.

In 2017 is hiertoe een doelgroep analyse uitgevoerd en is de informatiebehoefte van het algemeen publiek in kaart gebracht. In de tussentijd is er veel gebeurd, waaronder de introductie van 5G. Mede daardoor zag het Antennebureau in 2019 een verdubbeling van het aantal vragen. In 2020 is het daarom waardevol het onderzoek te herhalen.

De onderzoeksdoelen zijn:

- Vaststellen van de (verschuiving in) kennis en informatiebehoefte van Nederlanders ten aanzien van antennes
- Specifiek vaststellen hoe Nederlanders aankijken tegen 5G
- Onder gemeenten de belemmeringen voor de komst van 5G vaststellen en kansen voor 5G in kaart brengen
- Inzicht geven in de kansen voor extra communicatie vanuit het Antennebureau

Te beantwoorden onderzoeksvragen met betrekking tot het algemeen publiek:

- Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met de uitkomsten van het onderzoek uit 2017 op het gebied van informatiebehoefte, kennis, houding en communicatiedoelgroepen?
- Wat zijn de verwachtingen van 5G ten aanzien van toepassingen en gebruik en welke gevoelens hebben de communicatiedoelgroepen daarover?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de houding ten opzichte van 2G, 3G, 4G en 5G?
- Wat is de invloed van de introductie van 5G op de uitkomsten van het onderzoek?
- Wat vinden de communicatiedoelgroepen van de inhoud, vorm, timing, kanalen, vindbaarheid en begrijpelijkheid van de huidige informatievoorziening?
- Hoe zoeken de verschillende communicatiedoelgroepen informatie over antennes en 5G en hoe willen ze geïnformeerd worden?

Te beantwoorden onderzoeksvragen met betrekking tot gemeenten:

- Wat is de strekking van de vragen die bij gemeenten worden gesteld over antennes in het algemeen en 5G in het bijzonder?
- Welke belemmeringen ervaren gemeenten met betrekking tot de komst van 5G?
- Welke kansen zien zij als het gaat om 5G en verbetering van de communicatie daarover?

Inleidend

Onderzoek in het kort

MarketResponse heeft dit onderzoek in opdracht van het Antennebureau uitgevoerd. Om de informatiebehoefte over antennes en 5G zo scherp mogelijk in beeld te krijgen, is daar vanuit verschillende invalshoeken naar gekeken en bestond het onderzoek zowel uit kwantitatieve als kwalitatieve componenten:

We zijn gestart met een grootschalig online onderzoek onder in totaal netto n=1.007 Nederlanders in de leeftijd van 18 jaar en ouder. Vervolgens hebben we verdiepende informatie verzameld middels kwalitatief onderzoek bestaande uit 22 interviews:

- 12 single interviews met het algemeen publiek
- 5 single interviews met beleidsambtenaren
- 5 single interviews met raadsleden

Leeswijzer

In deze geïntegreerde rapportage beschrijven we de resultaten van zowel de kwantitatieve als kwalitatieve deelonderzoeken. Bovenaan de pagina staat steeds vermeld of het om het kwantitatieve of kwalitatief onderzoek gaat.

In deze rapportage zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven. Het rapport start met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen. Vervolgens wordt een grafische presentatie van de resultaten gegeven met aanvullende toelichting daar waar dit relevant is.

Daar waar een vergelijking met de 2017-meting gemaakt is in de grafieken zijn significante dalingen of stijgingen aangeduid met ▲▼. Een verschil is significant wanneer het waargenomen verschil met een statistische betrouwbaarheid van 95% niet op toeval berust.

Leeswijzer (vervolg)

Het rapport behandelt achtereenvolgend:

1. de kennis, houding en het gedrag van Nederlanders t.a.v. mobiele communicatie, antennes en 5G
2. de informatiebehoefte en het informatiezoekgedrag van Nederlanders
3. doelgroepen in Nederland o.b.v. zorgen rondom straling en houding ten opzichte van 5G
4. stand van zaken op het gebied van 5G en antennes bij gemeenten, het standpunt van inwoners volgens gemeenten, informatieverstrekking van beleidsambtenaren en gemeenteraadsleden

In de conclusies worden geïntegreerde bevindingen gegeven op basis van zowel het kwantitatieve als kwalitatieve onderzoek. Op basis daarvan hebben we aanbevelingen geformuleerd voor het Antennebureau.

Een verantwoording van zowel het kwalitatieve als het kwantitatieve deel is te vinden in de bijlage.

NB. De termen 'antenne' en 'zendmast' zijn beide gebruikt in het onderzoek en de rapportage. Hiermee bedoelen we hetzelfde. De term 'straling' in dit rapport slaat niet op ioniserende straling, maar op antennesignalen zoals gangbaar in het dagelijks taalgebruik.

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies algemeen publiek (1/2)

Grootste groep Nederlanders niet bezorgd over straling. Zorgen rondom straling wél toegenomen ten opzichte van 2017.

Sinds 2017, de eerste meting van dit onderzoek, is er veel veranderd op het gebied van mobiele communicatie. Een belangrijke ontwikkeling is de introductie van 5G. Juist deze introductie van 5G en de aandacht die het via de media heeft gekregen vaak met negatieve verhalen, zoals brand in en straling van antennes, heeft effect gehad op de beeldvorming van Nederlanders. Ook zijn er gemeenten waar het geluid van actiegroeperingen flink aanwezig is. Inwoners zien en horen steeds meer van deze groeperingen. Dit roept het gevoel op 'er zal wel iets mis zijn' waarvan een versterkend effect uit lijkt te gaan op de mate waarin Nederlanders zich zorgen maken over straling.

Hoewel de meeste Nederlanders geen zorgen hebben rondom straling, is de bezorgdheid wel iets toegenomen ten opzichte van 2017. Net als in 2017 is er slechts een kleine groep Nederlanders die zich grote zorgen maakt (6% nu, 3% in 2017).

Houding ten opzichte van 5G is neutraal tot positief. Belofte 5G sluit onvoldoende aan bij de behoefte van Nederlanders.

Het merendeel van de Nederlanders staat neutraal tegenover de komst van 5G (58%). Dit komt vooral omdat mensen op dit moment weinig weten over 5G en ze niet precies weten wat de meerwaarde is van 5G. De houding lijkt daardoor wat afwachtend. Men is er niet zonder meer van overtuigd dat het voordeel van meer snelheid opweegt tegen mogelijke nadelen. In de perceptie van Nederlanders belooft 5G vooral snelheid, terwijl men juist aangeeft bereik belangrijker te vinden dan snelheid als het gaat om het mobiel communicatie netwerk.

Een negatieve houding ten opzichte van 5G komt vooral voort uit onzekerheid en onbekendheid van nadelige effecten. Hierbij wordt primair gedacht aan gezondheidsrisico's. Privacy wordt in dit kader nauwelijks genoemd. Dit thema is bij plaatsing van een antenne in de eigen buurt wel belangrijker geworden dan in 2017.

In het verlengde van 5G en het beeld dat Nederlanders hierbij hebben geldt voor de antennes die 5G mogelijk maken dat een flink deel van de Nederlanders meer antennes in het straatbeeld niet mooi te vinden. Dit geldt even sterk voor Nederlanders die geen als die wel zorgen hebben over straling. Nederlanders hebben een voorkeur voor kleine antennes die minder zichtbaar zijn.

Conclusies algemeen publiek (2/2)

Ondanks een laag kennisniveau, is bewuste informatiebehoefte beperkt. Informatiebehoefte ligt vooral op gezondheidsrisico's en monitoren daarvan.

Het kennisniveau van 5G onder Nederlanders is laag. Ze geven zelf aan vooral weinig of op hoofdlijnen iets te weten van 5G. Slechts een zeer kleine groep zegt er veel van te weten. Dit zijn vaak Nederlanders met grote zorgen over straling.

Alleen als er een aanleiding is (bijvoorbeeld de branden of plaatsing van een zendmast) om meer over 5G te weten te willen komen, dan gaan Nederlanders actief zoeken.

Wanneer er een antenne in de omgeving geplaatst wordt ligt de informatiebehoefte net als in 2017 vooral op eventuele gezondheidsrisico's en het monitoren daarvan. Hoe meer zorgen men heeft rondom straling, hoe groter de informatiebehoefte.

Ook rondom 5G hebben Nederlanders vooral behoefte aan informatie over gezondheidsrisico's, maar ook algemener: Wat kan je met 5G? Wat heeft onze samenleving hier aan?

Grote rol weggelegd voor overheid en gemeenten bij informatieverstrekking.

Kijkend naar de partijen vanuit waar logischerwijze informatie verstrekt kan worden over antennes en 5G zien we een belangrijke rol weggelegd voor de overheid, gemeenten en het Kennisplatform EMV.

Bij plaatsing van een antenne in de omgeving zijn voor Nederlanders het RIVM, gemeenten en/of de GGD primaire bronnen voor informatie over en monitoren van gezondheidsrisico's. Aandachtspunt is dat de betrouwbaarheid van bronnen sterk verschilt. Hoe bekender de bron, hoe betrouwbaarder, zoals bijvoorbeeld het RIVM en de GGD. Belangrijk om rekening mee te houden in de keuze van de afzender en daarmee het aangaan van effectieve samenwerkingen. Opvallend is dat het Kennisplatform EMV (samenwerkingsverband van verschillende partijen) ondanks een lage bekendheid als relatief betrouwbaar gezien wordt.

Meer generiek (los van plaatsing antennes in de buurt) kan informatie vanuit de (Rijks)overheid over 5G tegenwicht bieden aan de berichtgeving in de media. Het draagt bij aan meer begrip en zal onrust wegnemen, juist vanwege de onbekendheid en onzekerheid op dit vlak. Gemeenten geven aan hier profijt van te kunnen hebben doordat het vragen zal opvangen van inwoners.

Conclusies beleidsambtenaren en gemeenteraadsleden

Gemeenten zitten nog in beginfase van 5G.

Binnen gemeenten lijkt het onderwerp 5G nog niet echt te leven, soms tot frustratie van raadsleden. Die proberen het op de agenda te krijgen. Waar bij de ene gemeente nog geen vragen zijn binnengekomen, zijn andere gemeenten (vooral de grotere) wel druk bezig met het beantwoorden en doorverwijzen.

Over het algemeen hebben gemeenten nog geen helder standpunt geformuleerd over 5G. Slechts enkele gemeenten (met name de grotere) hebben een antennebeleid (vaak verouderd). Ook is het onderwerp 5G lang niet altijd belegd binnen de gemeente. Men verwacht dat dit wel nodig is als het actueler en relevanter gaat worden.

Veel gemeenten zijn nog reactief. Ze wachten op een aanleiding om op te acteren. Of ze op dat moment voldoende kennis en middelen hebben is de vraag. Voorlichting over 5G aan inwoners en 5G gebeurt dan ook nog nauwelijks.

Gemeenten hebben behoefte aan (meer) informatie over 5G.

Gemeenten zijn nog zoekende als het gaat om de weg vinden in de wereld van 5G en hoe ze hier als gemeente het beste mee om kunnen gaan. Ze worden nauwelijks geïnformeerd over 5G en de meesten gaan ook niet zelf actief op zoek naar informatie hierover. Actieve ondersteuning in de vorm van informatie is gewenst. Bij voorkeur wordt informatie centraal aangestuurd naar alle gemeenten. Enerzijds wenst men informatie te ontvangen in de vorm van (nieuws)brieven en mails met o.a. links naar relevante onderzoeken. Anderzijds is er behoefte aan een brede informatiesessie voor het bestuurlijk orgaan of het ambtelijk orgaan, of een combinatie.

De onderwerpen waar men (meer) over geïnformeerd wil worden zijn onder meer: voor- en nadelen, gezondheidsrisico's, de toepassingen en de voortgang van 5G. Men verwacht hier vooral deskundigen, zoals het Antennebureau en gezondheidsexperts.

Aanbevelingen

Voorkom groei zorgen Nederlanders door actief objectieve en neutrale informatie te verstrekken.

Om tegenwicht te geven aan de voornamelijk negatieve berichtgeving in de media rondom 5G en antennes is het van belang Nederlanders te voorzien van objectieve en neutrale informatie rondom 5G en antennes. Deze informatie moet antwoord geven op vragen over de toegevoegde waarde van 5G, wat de huidige status is van de uitrol en wat men kan verwachten van de verdere uitrol.

Een landelijke campagne vanuit de overheid kan hier een manier voor zijn. Het is namelijk voor alle groepen Nederlanders relevant, ook voor Nederlanders zonder zorgen rondom straling, juist om te voorkomen dat ze alleen eenzijdige informatie over 5G horen en lezen. Bovendien profiteren gemeenten mee als de landelijke overheid Nederlanders meer voorlicht over 5G. Een dergelijke campagne kan onrust verminderen en vragen afvangen. Maak als overheid duidelijk waarom 5G nuttig/nodig is. Alleen de hogere snelheid is voor de meesten geen goede reden om 5G te omarmen. Laat weten wat de toepassingen zijn. Besteed in de informatievoorziening ook aandacht aan het monitoren van de mogelijke gezondheidsrisico's, juist omdat er veel onzekerheid wordt ervaren op dit vlak.

Zorg in de informatieverstrekking voor een mix van bronvermeldingen.

De afzender van de informatie is bepalend voor de betrouwbaarheid ervan. Bekende instanties als het RIVM en de GGD worden (over het algemeen) ervaren als betrouwbare bronnen als het gaat om effecten op gezondheid door straling. Kijk naar mogelijkheden om de krachten te bundelen in de informatieverstrekking. Van de meer specialistische partijen als Antennebureau, Agentschap Telecom en het Kennisplatform EMV geldt deze laatste (als samenwerkingsverband) als minst bekend, maar wel relatief betrouwbaar is. Dit kan benut worden in de communicatie, bijvoorbeeld als bron voor de duiding van wetenschap.

Vanuit gemeenten verwachten Nederlanders vooral informatie over de plaatsing van antennes en minder algemene 5G informatie (werking, gezondheidsrisico's, toepassingen, etc.). Dit laatste wordt eerder vanuit de (Rijks)overheid verwacht.

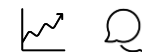
Versterk de concrete ondersteuning van gemeenten in de uitrol van 5G.

Er is nog veel onduidelijk over 5G bij gemeenten. Niet alleen over 5G zelf (voor- en nadelen, waar staan we, toepassing, etc.) maar ook over de precieze rol van gemeenten bij de uitrol van 5G. Bied daarom actief informatie vanuit een centraal punt en bied ook concrete handvatten aan gemeenten. Ondersteun ze bij de voorbereiding en – later – ook bij de uitrol van 5G. Een onderdeel hiervan is duidelijk zicht op naar welke partij doorverwezen kan worden bij specifieke vragen. Brede informatiesessies geïnitieerd vanuit de overheid kunnen een waardevol middel zijn om gemeenten beter te informeren en ondersteunen.

Voorkom verrommeling straatbeeld door inzet van kleine en minder zichtbare antennes.

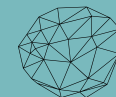
Naast acties op het gebied van communicatie, kan lichte weerstand rondom 5G en antennes voorkomen worden door zoveel mogelijk de inzet van small cells te stimuleren. Dit zal er niet toe leiden dat zorgen afnemen van Nederlanders die (zeer) bezorgd zijn over mogelijke effecten van straling op de gezondheid. Ergernis over vervuiling van het straatbeeld kan hiermee voorkomen worden. Deze ergernis speelt breed, juist ook onder Nederlanders die zich veel minder zorgen maken over de effecten op de gezondheid.

Resultaten algemeen publiek

Wat is de kennis, houding en het gedrag ten opzichte van mobiele communicatie, antennes en 5G?

Resultaten – wat vindt men van ontwikkelingen in mobiele communicatie?

Vooruitgang mobiele communicatie is goed, er kleven echter ook nadelen aan

“Zonder mobiel ben ik niets, ik heb hem altijd bij me.”

“Er zijn mensen die lichamelijk last hebben van straling.”

“We moeten altijd maar bereikbaar zijn.”

“We kunnen niet meer terug en dat vind ik niet goed. Het gaat maar door.”

“Als de mogelijkheden er zijn om dingen te verbeteren, dan moet je dat doen.”

Mobiele communicatie niet meer weg te denken

- Bij mobiele communicatie denken Nederlanders vooral aan de mobiele telefoon/ smartphone en alle mogelijkheden die er vandaag de dag zijn; videobellen, sociale media gebruiken, chatten, appen, gamen, etc. Men kan niet meer zonder en het is niet meer weg te denken. Ook denkt men aan altijd bereikbaar te (willen) zijn.
- De ontwikkelingen van mobiele communicatie vindt men overwegend positief, want een goede, snelle verbinding is nodig en innovatie is goed. De meesten zijn heel blij met de mogelijkheden die de technologieën met zich meebrengen.
- De ontwikkelingen brengen volgens Nederlanders ook nadelen met zich mee:
 - Er komt steeds meer straling en het is niet duidelijk wat de effecten daarvan zijn (op lange termijn). Het zou ziektes kunnen veroorzaken.
 - Het neemt de overhand in ons leven; we zijn veel van onze tijd met onze mobiele telefoon bezig.

Noodzaak of niet

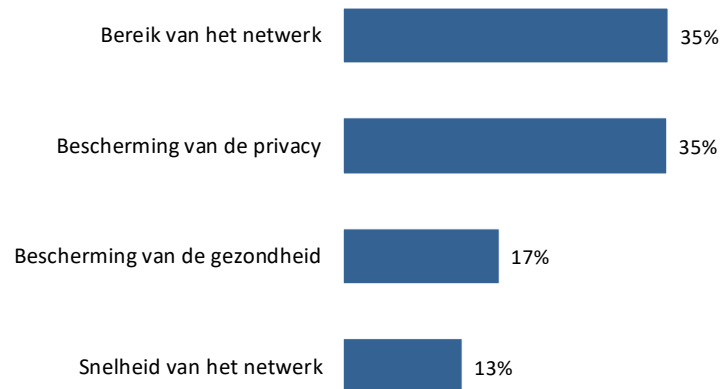
- Sommigen vinden de ontwikkeling noodzakelijk, anderen zien de noodzaak van de (snelle) ontwikkelingen niet (in).
- Dat de ontwikkelingen snel gaan, daar is iedereen het wel over eens. Voor sommigen kan het allemaal niet snel genoeg gaan, anderen kunnen het nauwelijks bijbenen.

Resultaten – wat vinden Nederlanders belangrijk bij het netwerk voor mobiele communicatie?

Nederlander vindt privacy en bereik het meest belangrijk voor een mobiel communicatie netwerk

Vraag: Wat is voor u persoonlijk het belangrijkste wanneer u denkt aan een netwerk voor mobiele communicatie?

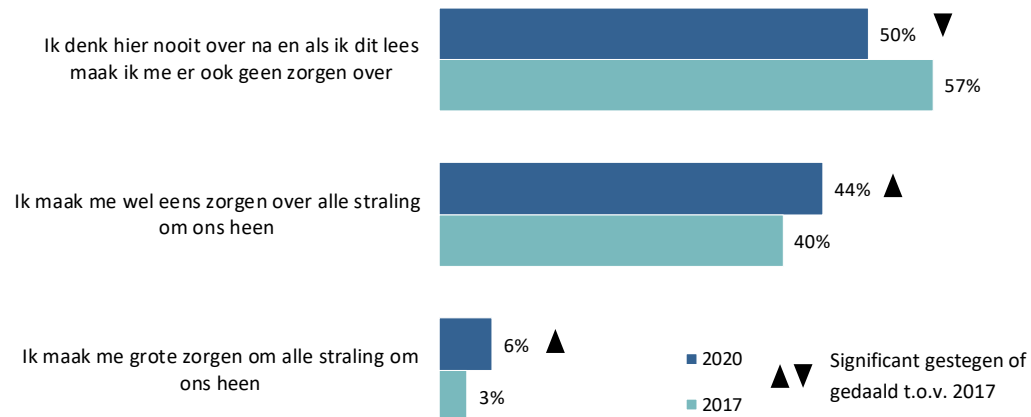
Basis: allen n=1.007

Bevindingen vanuit analyses

- Nederlanders die vooral bescherming van gezondheid belangrijk vinden als het gaat om het netwerk voor mobiele communicatie, maken zich óók vaker zorgen om straling. Daaruit blijkt een verband tussen zorgen om straling en hechten aan bescherming van gezondheid.
- Opvallend is dat relatief weinig belang toegekend wordt aan snelheid.
- Wel wordt door Nederlanders die (heel) positief zijn over de komst van 5G bereik meer dan gemiddeld genoemd (staat op nummer 1 voor deze groep).

Zorgen rondom straling toegenomen, mogelijk gevoed door negatieve berichten in de media

Bevindingen vanuit analyses

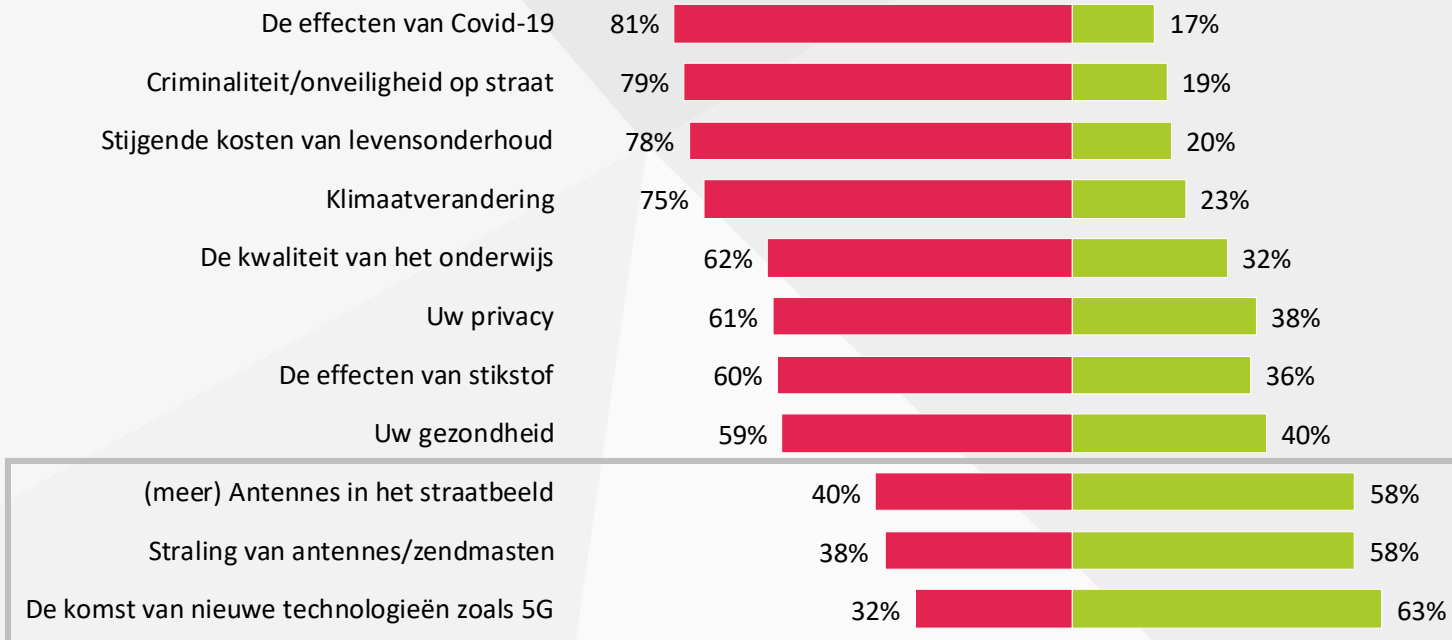
- Hoe ouder men is, hoe minder zorgen men zich maakt over de aanwezigheid van straling. Jongeren maken zich juist vaker zorgen. Dit zagen we nog niet zo duidelijk in 2017.
- Hoe meer zorgen men zich maakt over straling, hoe vaker men negatief staat tegenover de komst van 5G.
- Op basis van de interviews blijkt dat de veelal negatieve manier waarop mensen in aanraking zijn gekomen met antennes en 5G (met name branden in masten) het gevoel kan oproepen: "Dan zal er zal wel iets mis zijn".

Vraag: Hieronder ziet u drie uitspraken over deze straling. Welke van onderstaande uitspraken is het meest op u van toepassing?

Basis: allen n=1.007

Zorgen over antennes, straling en 5G lager dan over andere onderwerpen

32% veel/enigszins zorgen over nieuwe technologieën zoals 5G: waar maakt men zich zorgen over?

- *Het is mij onduidelijk wat deze straling doet, er is veel tegenstrijdige informatie, waardoor ik het lastig vindt te scheiden wat er waar of niet waar is.*
- *Nog meer straling, gezondheid, kanker, onvruchtbaarheid.*
- *Eigenlijk omdat anderen zeggen dat het schadelijk is voor de gezondheid en ik er te weinig aan doet om meer info hierover in te winnen.*
- *Het gevaar van de straling dit is nog geheel bekend.*
- *Teveel straling en teveel zendmasten wat effect heeft op uitzicht en gezondheid.*
- *Is het waar dat er meer straling van komt en is het waar dat m'n privacy nog minder wordt?*
- *Omdat er te weinig over bekend is en er, zoals zo vaak, gewoon ingevoerd wordt onder het mom van sneller, gebruikersgemak, etc.*
- *Over de stralingen van 5G zijn de berichten zeer uiteenlopend.*

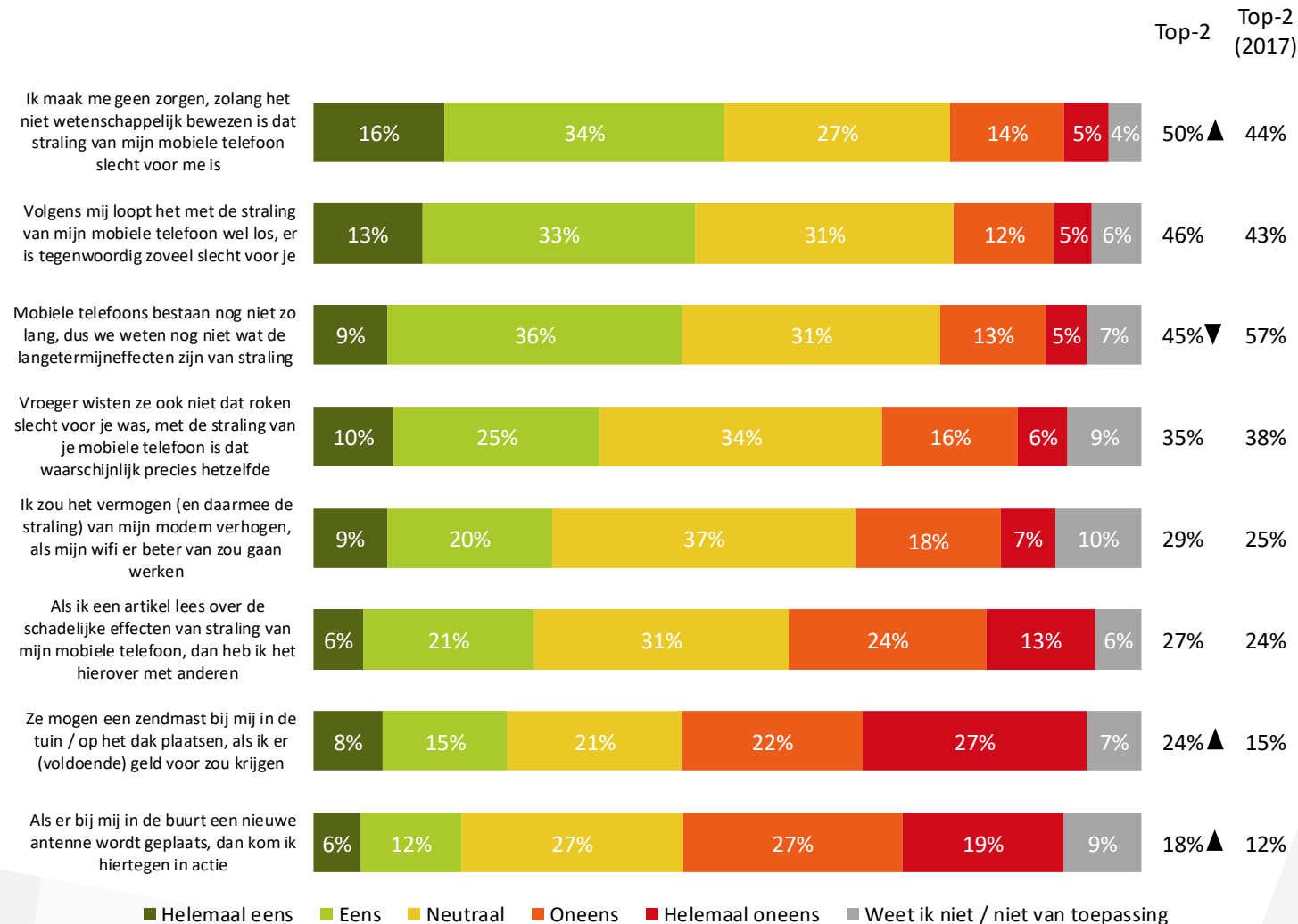
Alleen de onderwerpen in het grijze kader zijn gerelateerd aan antennes of 5G.

Vraag: In hoeverre maakt u zich wel eens zorgen over de volgende onderwerpen?

Basis: allen n=1.007

Helpt Nederlanders maakt zich geen zorgen over straling, zonder bewijs dat het schadelijk is; kwart praat wel over effecten met anderen

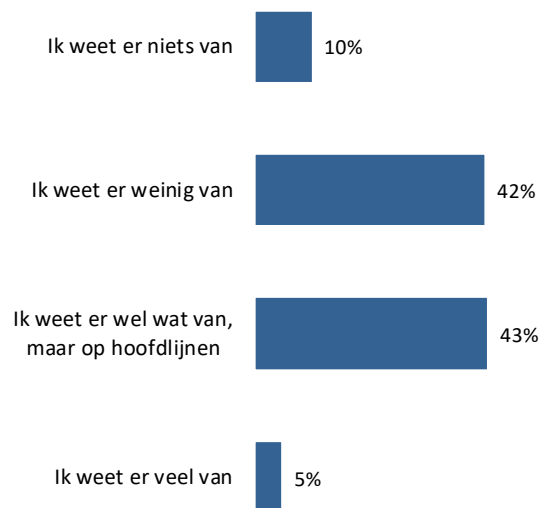
Top-2 : % helemaal mee eens + eens
Afrondingsverschillen van 1% kunnen voorkomen

▲▼ Significant gestegen of gedaald t.o.v. 2017

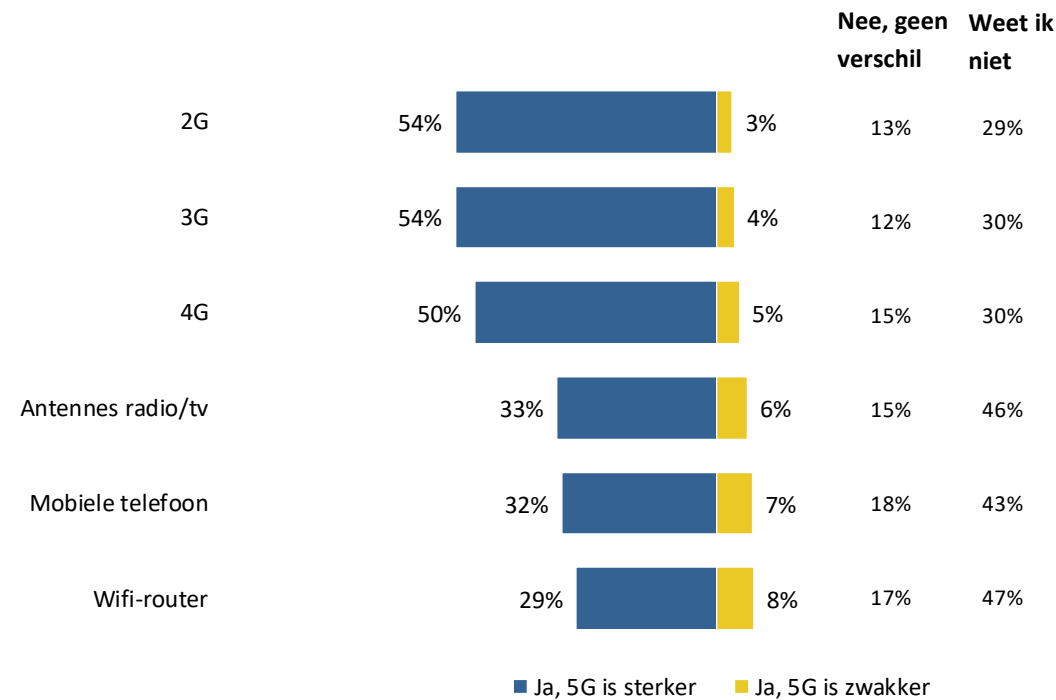

Perceptie eigen kennis 5G wisselend; men denkt veelal dat de straling van 5G sterker is dan de straling van de voorgangers of weet het niet

Vraag: In hoeverre bent u op de hoogte van 5G en de invoer ervan?

Vraag: Denkt u dat er verschil is in de straling van 5G en...

Bevindingen vanuit analyses

- Hoe jonger, hoe meer men op de hoogte is van 5G.
- Hoger opgeleiden weten meer van 5G dan lager opgeleiden.
- Houding ten opzichte van de komst van 5G hangt niet samen met het kennisniveau. Mensen die meer van 5G weten (veel of een beetje) hebben wél een meer uitgesproken mening over de komst van 5G (in positieve óf negatieve zin).
- Wel zien we hoe meer zorgen rondom straling en/of een negatieve (tot neutrale) houding ten opzichte van 5G, hoe vaker men aangeeft dat 'de straling van 5G sterker is' dan van de voorgangers.

Nederlanders vinden het lastig concrete toepassingen van 5G te noemen

Wat kunnen we volgens u straks met 5G? Waarvoor kan het gebruikt worden? (open vraag)

Snelheid staat overduidelijk centraal in de verhalen (snel(ler) / snelheid circa 350x genoemd)

- *Sneller internetten*
- *Sneller data verkeer*
- *Sneller communiceren tussen apparaten*
- *Snellere communicatie*
- *Voor alles waar 4G ook voor wordt gebruikt alleen sneller*

Daarnaast heeft men het vooral over **beter bereik** (circa 100x genoemd)

- *Beter bereik mobiele telefoons*
- *Ik denk sneller netwerk en beter bereik.*
- *Betere bereikbaarheid en snellere systemen*

Slechts **een enkeling** noemt concrete toepassingen. Toepassingen die genoemd worden:

- apparaten die onderling verbonden zijn, IoT (in en buiten huis, bijvoorbeeld in het verkeer)
- op afstand besturen van apparaten
- communicatie tussen hulpdiensten en ziekenhuizen
- medische toepassingen, nieuwe technologische doorbraken

Wat verwacht u dat er voor u zelf verandert wanneer u van 4G over gaat op 5G? (open vraag)

Nederlanders vinden het lastig te benoemen wat men er zelf aan zal hebben. Los van snelheid verwacht men dat er nauwelijks iets zal veranderen. Meest genoemde woorden in de gegeven antwoorden zijn dan ook: *'niet(s)', 'geen idee', 'niks'*.

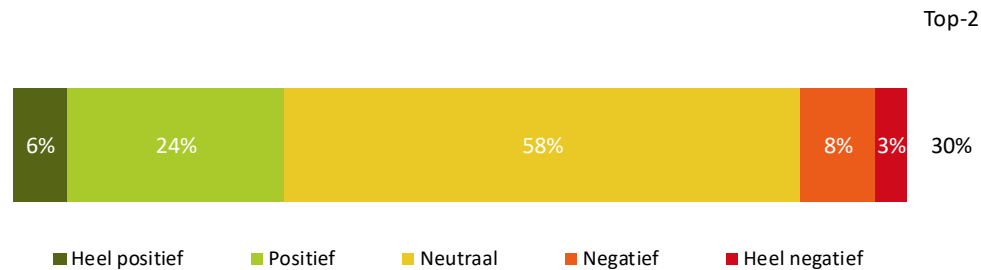
- *Niets. Alles gaat super goed en super snel en goed is goed. Alles MOET altijd maar sneller en beter dat is voor mij zeker niet nodig.*
- *Ik ben tevreden met 4G. Ik hoef niet heel nodig 5G. Als het straks onvermijdelijk wordt zal ik het gaan gebruiken.*
- *Ik veronderstel dat ik er weinig van zal merken.*
- *Verwacht dat het sneller gaat en beter bereikbaarheid.*
- *Weinig, volgens mij voldoet mijn smartphone niet aan de eisen.*

Merendeel van de Nederlanders neutraal tegenover 5G; netto meer positief dan negatief

30% (heel) positief, waarom?

- *Snellere en betere verbinding.*
- *Beter en sneller bereik.*
- *Zolang er geen bewijzen zijn maak ik mij geen zorgen, ik profiteer van de snelheid.*
- *Snellere verbinding, meer mogelijkheden.*
- *Veel meer snelheid, veel meer mogelijk. Goed voor de economie doordat bedrijven kunnen vernieuwen.*
- *Moderne technieken zijn niet tegen te houden. Het moet natuurlijk niet schadelijk zijn. Mensen die erop tegen zijn houden achterhoedegevechten.*
- *Snel. Veel meer mogelijkheden. Minder straling (meer masten, minder verre straling).*
- *Het zal zorgen voor snellere verbindingen. Op persoonlijk vlak vind ik dat niet zo belangrijk, maar zo kunnen ook bijvoorbeeld de politie of ziekenhuizen sneller communiceren wat de veiligheid verhoogt.*

Bevindingen vanuit analyses

- Jongeren (18-34) zijn het meest uitgesproken (zowel positief (37%) als negatief (18%)). Ouderen (65+) scoren juist het vaakst neutraal (68%).
- Ook geldt: hoe meer Nederlanders weten over 5G, hoe meer uitgesproken men er over is (zowel positief als negatief). Ter illustratie: Nederlanders die veel weten van 5G: 66% is (heel) positief, 24% is (heel) negatief.
- Hoger opgeleiden zijn vaker positief dan andere groepen (41% (heel) positief).

Top-2 : % heel positief + positief
Afrondingsverschillen van 1% kunnen voorkomen

Resultaten – in hoeverre maken Nederlanders zich zorgen over nieuwe technologieën zoals 5G?

Mogelijke effect van 5G (straling) op de gezondheid en onduidelijkheid hierover geeft zorgen

De komst van nieuwe technologieën zoals 5G

32%   63%

■ Veel zorgen + enigszins zorgen ■ Weinig zorgen + geen zorgen

32% maakt zich veel/enigszins zorgen over nieuwe technologieën zoals 5G: waar maakt men zich zorgen over?

- *Het is mij onduidelijk wat deze straling doet, er is veel tegenstrijdige informatie, waardoor ik het lastig vind te scheiden wat er waar of niet waar is.*
- *Nog meer straling, gezondheid, kanker, onvruchtbaarheid.*
- *Eigenlijk omdat anderen zeggen dat het schadelijk is voor de gezondheid en ik er te weinig aan doet om meer info hierover in te winnen.*
- *Het gevaar van de straling dit is nog geheel bekend.*
- *Teveel straling en teveel zendmasten wat effect heeft op uitzicht en gezondheid.*
- *Is het waar dat er meer straling van komt en is het waar dat m'n privacy nog minder wordt?*
- *Omdat er te weinig over bekend is en er, zoals zo vaak, gewoon ingevoerd wordt onder het mom van sneller, gebruikersgemak, etc.*
- *Over de stralingen van 5G zijn de berichten zeer uiteenlopend.*

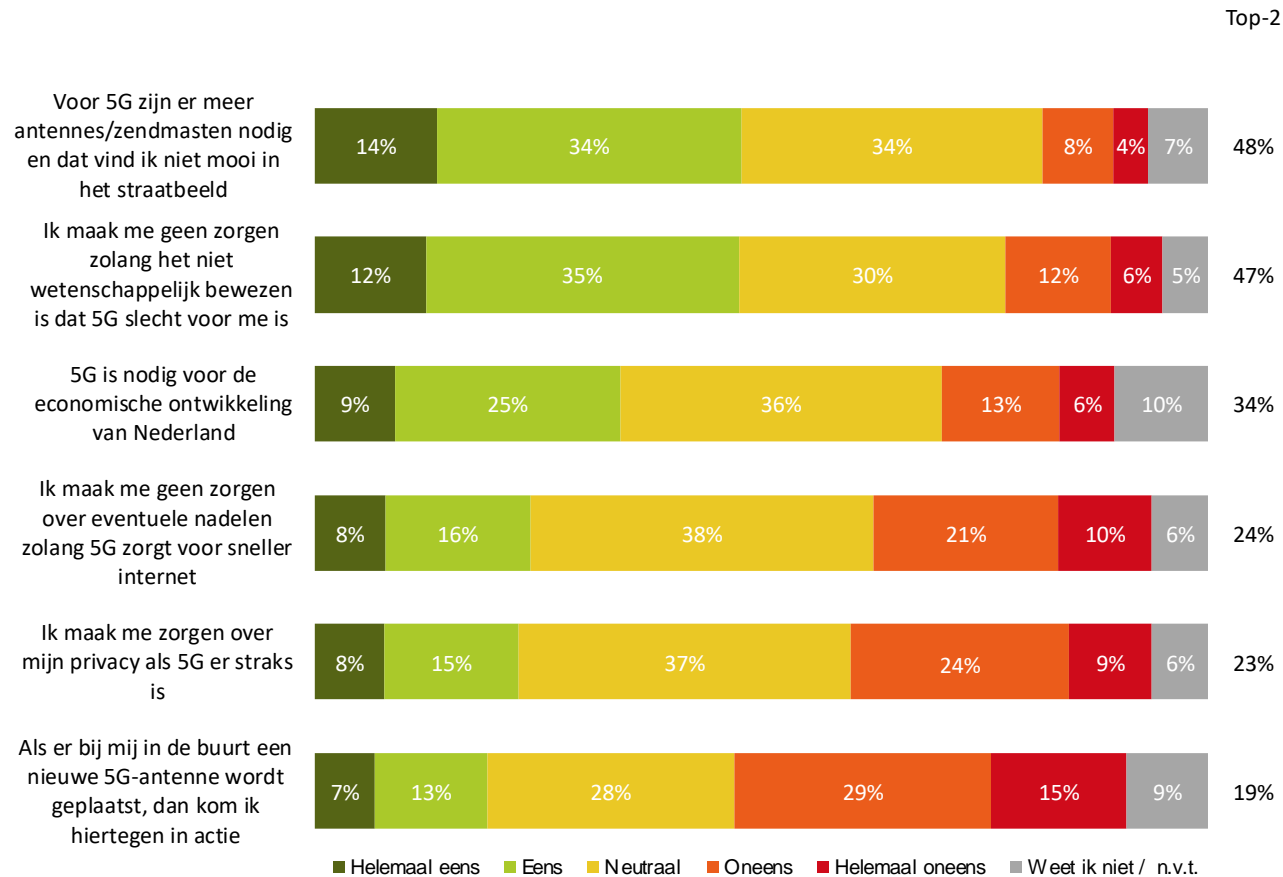
De volledige set met items die bij deze vraag zijn voorgelegd is te vinden op pagina 15. Alleen op dit onderwerp is een open doorvraag gesteld.

Vraag: In hoeverre maakt u zich wel eens zorgen over de volgende onderwerpen?

Basis: allen n=1.007

Het voordeel van meer snelheid weegt niet op tegen eventuele nadelen

Bevindingen vanuit analyses

- Bijna de helft van de Nederlanders geeft aan meer antennes in het straatbeeld niet mooi te vinden. Hierin zijn geen verschillen tussen groepen Nederlanders. Het staat daarmee los van eventuele zorgen over het effect op gezondheid of zorgen rondom privacy en is daarmee een punt van aandacht voor een grote groep Nederlanders.

Top-2 : % helemaal mee eens + eens
Afrondingsverschillen van 1% kunnen voorkomen

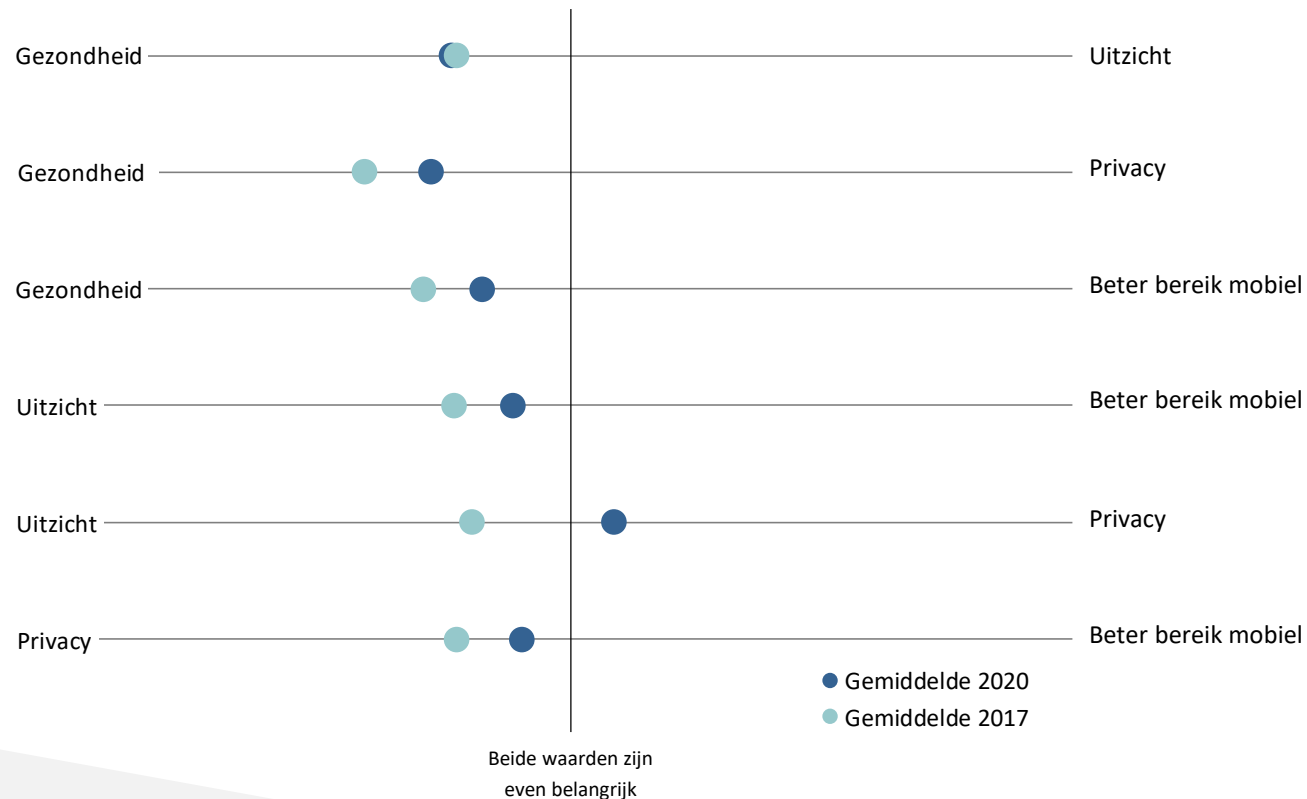
Vraag: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Resultaten – welke thema's zijn het meest belangrijk voor Nederlanders wanneer men denkt aan plaatsing van een antenne in de buurt?

Gezondheid belangrijkste thema bij plaatsing antenne in de buurt, gevolgd door privacy. Privacy is belangrijker thema dan in 2017 (plek 3 naar 2)

Thema waar men het eerste aan denkt bij plaatsing van een antenne of zendmast in de eigen buurt... (gemiddelde 2017 en 2020)

Ranking thema's o.b.v. de vergelijking 2020

1. gezondheid
2. privacy
3. uitzicht
4. bereik

Ranking thema's o.b.v. de vergelijking 2017

1. gezondheid
2. uitzicht
3. privacy
4. bereik

Vraag: Als er een antenne/zendmast voor mobiele communicatie bij mij in de buurt wordt geplaatst, denk ik als eerste aan...

Basis: allen n=1.007

“Sommige dingen moet je voor lief nemen. Een mast in mijn straat zou jammer zijn, maar ik wil toch ook snel internet.”

“Als je bang bent voor straling, kan je niet meer naar buiten, dat is geen leven, als ze dan ook nog aan lantaarns hangen, waar kan je dan nog naartoe.”

“Die kleine antennes zijn wat mij betreft liever niet zichtbaar, want er is toch al overal straling.”

“Ze komen er toch wel. Je houdt het niet tegen.”

Resultaten – antennes (groot/klein) in het straatbeeld

Antennes noodzakelijk, maar liever niet in de buurt

Antenne in de straat/ buurt

- Niemand wil een antenne voor zijn/ haar huis om de twee bekende redenen: straling en uitzicht.
- De meesten willen ook geen antenne in hun straat/ binnen een paar honderd meter.
- Ze beseffen echter wel dat antennes nodig zijn om bereik te hebben en van de toepassingen gebruik te kunnen maken. Men wil toch profiteren van de mogelijkheden die een antenne biedt, dus liever ‘not in my backyard’, maar wel als er anders geen bereik is.

Komst meer antennes

- Dat er méér antennes komen met de komst van 5G wordt niet positief ontvangen. Enerzijds vanwege de toename van de straling, anderzijds vanwege het straatbeeld.
- Toch snapt het merendeel dat het nodig is om een goed bereik te hebben. Over het algemeen heerst het gevoel van ‘je kunt hier niets aan doen’. Het is er en het zal er meer gaan komen.

Small cells

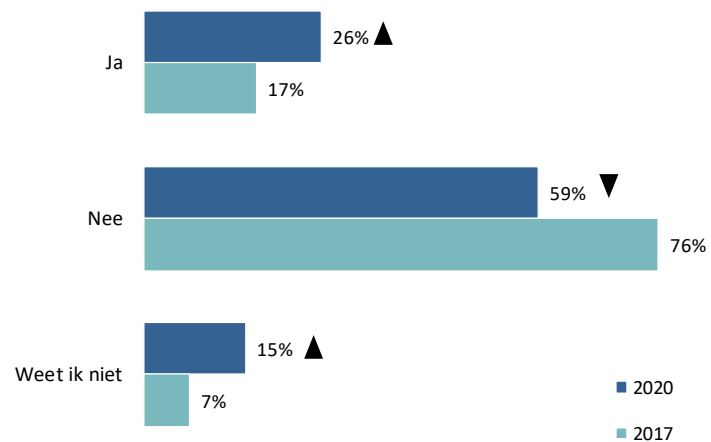
- Met small cells is men nauwelijks bekend. De voorkeur gaat uit naar small cells boven grote antennes (na het horen van de toelichting* over small cells).
- Gepercipieerde voordelen small cells:
 - Minder in het zicht is en dus beter voor het straatbeeld.
 - Minder straling
- Gepercipieerde nadelen small cells:
 - De kans bestaat dat ze worden vernield.
 - Meer straling (straling komt juist dichterbij)

* Dit zijn de nieuwe type antennes. Ze zijn kleiner en minder krachtig dan de grote antennes en zitten in onze directe omgeving. Ze hebben een bereik van enkele tientallen meters (binnen en buiten). Ze worden bijvoorbeeld op bushaltes, lantaarnpalen of gebouwen geplaatst

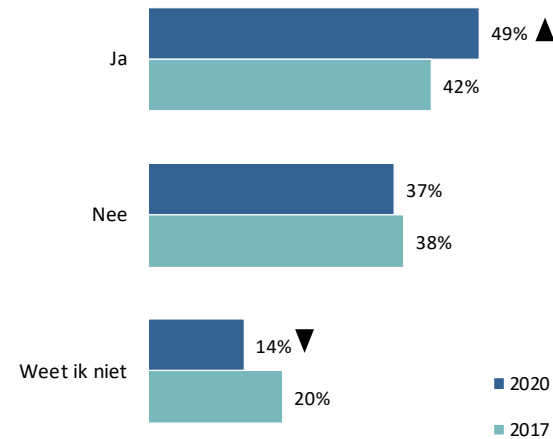
Meer Nederlanders treffen maatregelen dan in 2017; hoe meer zorgen, hoe vaker men maatregelen treft

Maatregelen wanneer men zich zorgen maakt over straling

Basis: allen die zich (wel eens of grote) zorgen maken over straling n=508

Maatregelen wanneer men zich grote zorgen maakt over straling

Basis: allen die zich **grote** zorgen maken over straling n=61

Bevindingen vanuit analyses

- Hoe jonger men is, hoe vaker men aangeeft maatregelen te nemen om straling in huis te verminderen.
- Hoger opgeleiden treffen vaker maatregelen dan lager opgeleiden.
- Mensen die zeggen veel van 5G te weten treffen vaker maatregelen dan de rest.

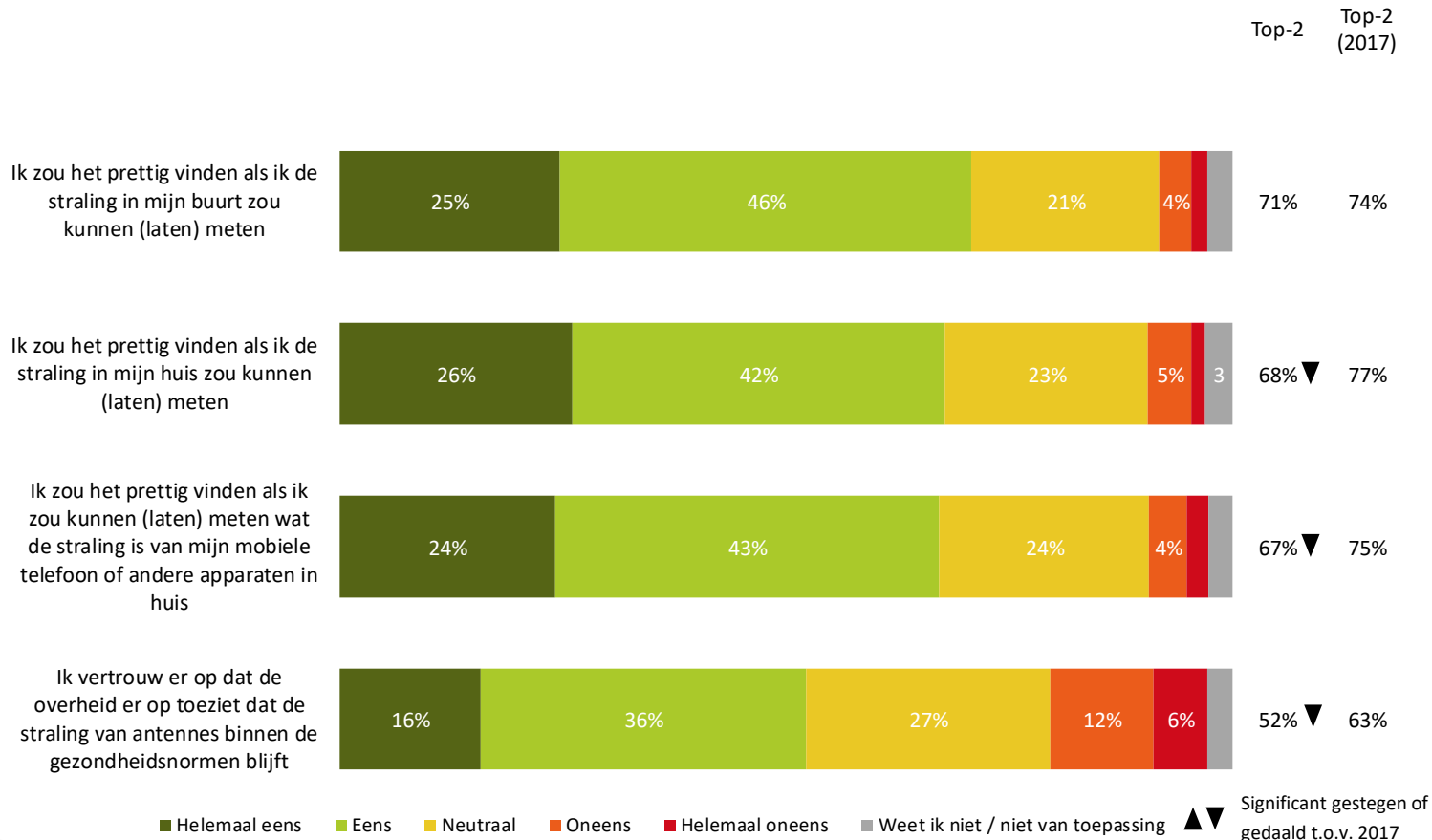
Welke maatregelen neemt men dan vooral?

- Men legt net als in 2017 vooral 's nachts apparatuur weg:
 - de mobiele telefoon wordt 's nachts weggelegd (49%)
 - de tablet/laptop laat men niet in de slaapkamer liggen (43%)

Vraag: Neemt u wel eens maatregelen om de straling van zendmasten en antennes voor radio, televisie en mobiele communicatie (bijvoorbeeld van uw mobiele telefoon) of die van de wifi-router bij u thuis te verminderen?

Behoeftte aan inzicht in hoeveelheid straling in het huis onder Nederlanders met zorgen nu lager dan in 2017

“Ik twijfel of er wel voldoende onderzoek is geweest of nog gaat komen naar de effecten van 5G op de gezondheid.”

“Ik denk dat het in Nederland goed geregeld is, het is met de beste intenties gebouwd.”

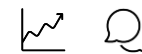
“Ik heb het idee dat er nog niet veel onderzoek is geweest om 5G in te gaan zetten.”

Vraag: In hoeverre bent u het eens met onderstaande stellingen?

Basis: allen allen mét zorgen rondom straling

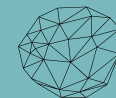
Top-2 : % helemaal mee eens + eens
Afrondingsverschillen van 1% kunnen voorkomen

Resultaten algemeen publiek

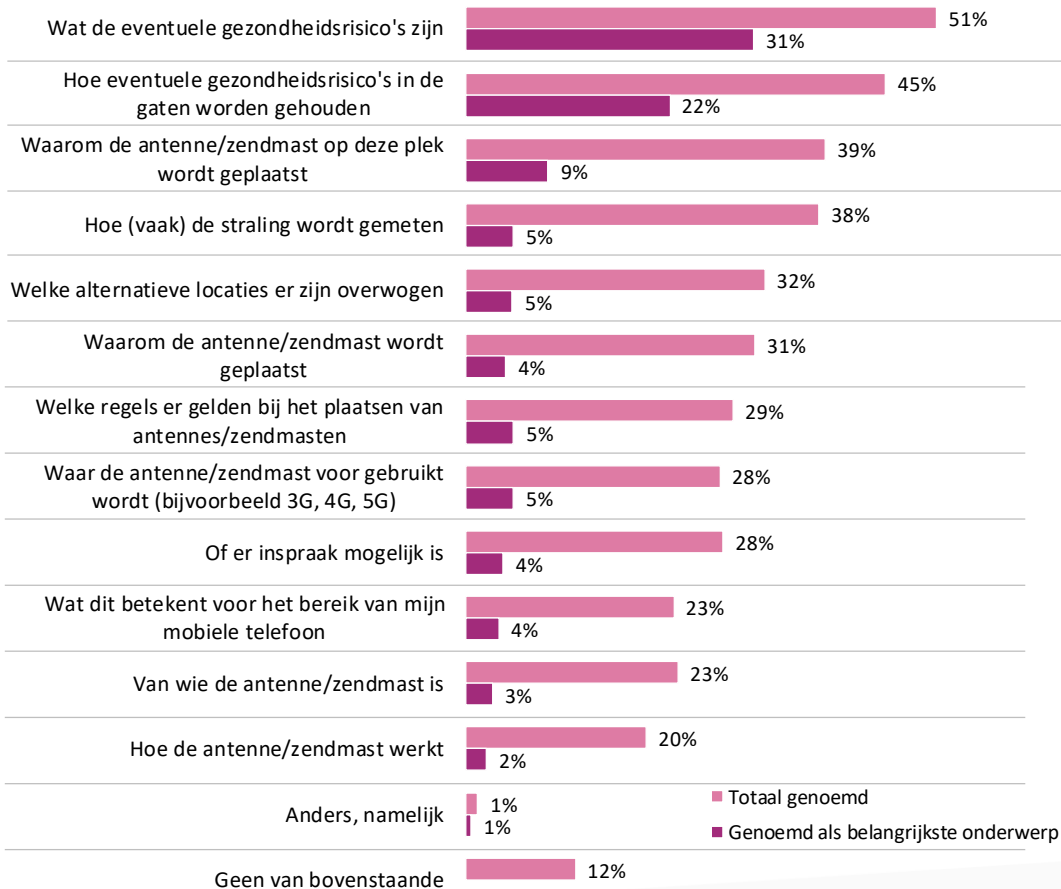
Welke informatiebehoeften zijn er rondom antennes en 5G?

Focus in informatiebehoefte bij plaatsing antenne ligt net als in 2017 op eventuele gezondheidsrisico's

Waar wil men over worden geïnformeerd (2020)?

Welk onderwerp is het belangrijkste (2020)?

Top 5 belangrijkste onderwerpen (2020 versus 2017)

Onderwerp	2020	2017
Wat de eventuele gezondheidsrisico's zijn	31% ▼	39%
Hoe eventuele gezondheidsrisico's in de gaten worden gehouden	22%	-
Waarom de antenne/zendmast op deze plek wordt geplaatst	9% ▼	25%
Hoe (vaak) de straling wordt gemeten	5%	6%
Welke alternatieve locaties er zijn overwogen	5%	-

▲ ▼ Significant gestegen of gedaald t.o.v. 2017

Vraag: Stel dat er een antenne/zendmast bij u in de buurt wordt geplaatst, over welke onderwerpen zou u dan geïnformeerd willen worden? Welk onderwerp vindt u het belangrijkste om over geïnformeerd te worden?

Basis: allen n=1.007

Bevindingen vanuit analyses

- Hoewel de informatiebehoefte voor de meeste onderwerpen (wat) lager ligt dan in 2017 is de volgorde in belang gelijk aan 2017.
- Verder geldt dat er in 2020 een aantal extra onderwerpen uitgevraagd zijn. Twee hiervan staan in de top 5. Dit verklaart mede een daling voor bijvoorbeeld 'waarom de antenne op deze plek wordt geplaatst'.

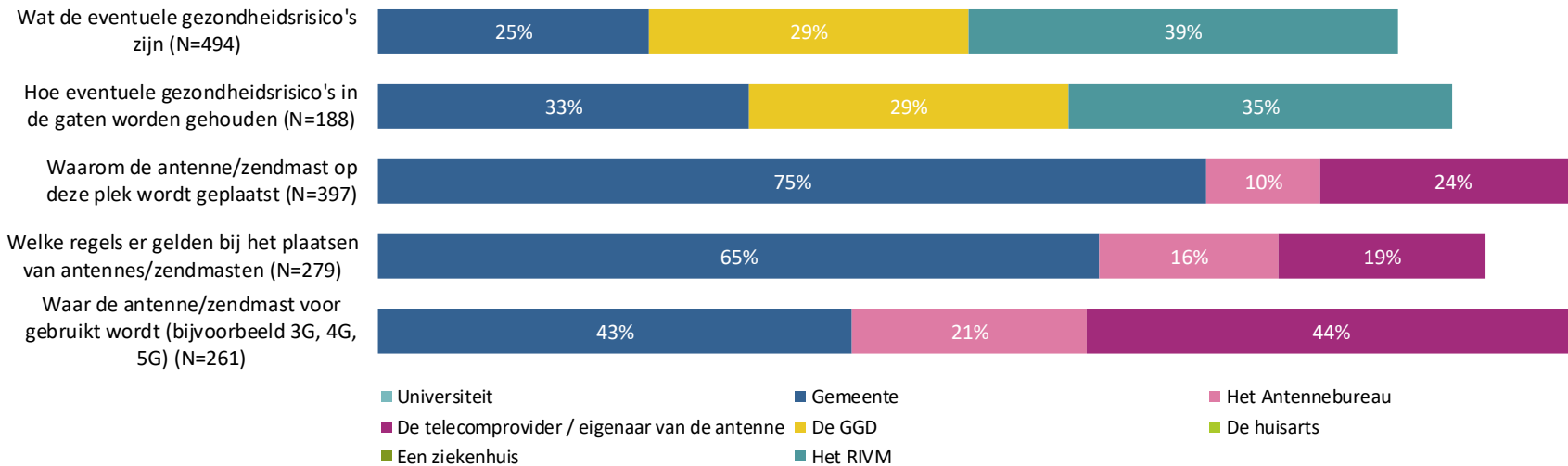

Resultaten – door welke afzender willen Nederlanders de betreffende informatie ontvangen?

Primaire bronnen voor informatie over en monitoren van gezondheidsrisico's zijn RIVM, gemeente en/of GGD

Top 5 meest genoemde onderwerpen* waar behoefte aan is in volgorde van belang

Top 3 meest genoemde partijen waar men deze informatie van wil krijgen

Bevindingen vanuit analyses

- Hoewel verschillende partijen in 2020 minder vaak genoemd zijn als afzender van informatie is de top 3 meest genoemde afzenders van de hier getoonde onderwerpen gelijk gebleven aan de 2017 meting.
- Voor het tweede en laatste onderwerp geldt dat deze alleen in 2020 gemeten zijn.

Vraag: Door wie zou u hierover geïnformeerd willen worden?

Basis: allen die de betreffende informatiebehoefte hebben

* Hier tonen we alleen de top 5 meest genoemde onderwerpen waar behoefte aan is. In de bijlage is een overzicht opgenomen van alle uitgevraagde onderwerpen.

Resultaten – hoe bekend zijn Nederlanders met organisaties denkend aan antennes en 5G?

Bekendheid Antennebureau is toegenomen ten opzichte van 2017

Vraag: In hoeverre bent u bekend met onderstaande organisaties als u denkt aan antennes/zendmasten en 5G?

Basis: allen n=1.007

Verklaring stijging in bekendheid

- Deels kan de toename van bekendheid verklaard worden door de toevoeging van een zeer korte uitleg van het Antennebureau in de vragenlijst.
- De bekendheid van het RIVM is sterk toegenomen ten opzichte van 2017. Een verklaring is mogelijk aanwezigheid van het RIVM ten tijde van het onderzoek (corona-tijd). Dit effect is echter niet zichtbaar voor de GGD.

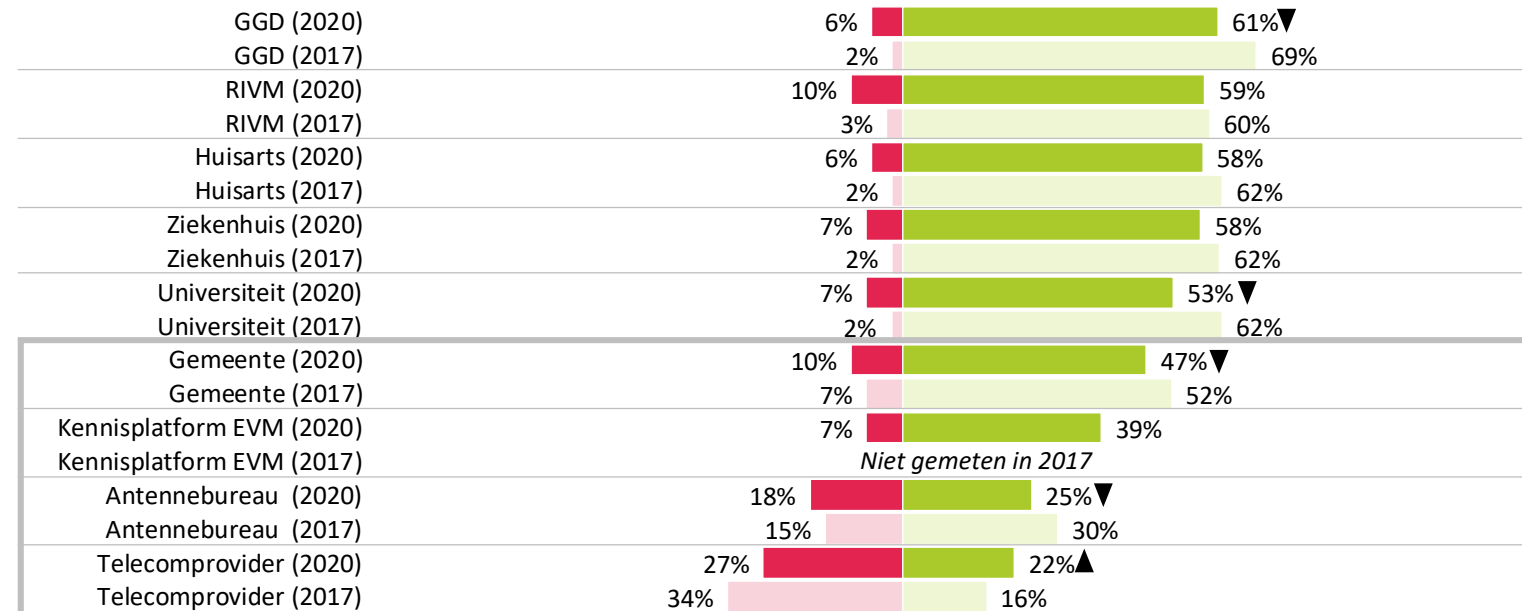

Resultaten – in hoeverre vindt men informatie over antennes van verschillende afzenders betrouwbaar?

Belangrijke rol voor gemeenten en Kennisplatform EMV in informatieverstrekking bij plaatsing antenne

Bevindingen vanuit analyses

- Onbekend maakt onbemind: wanneer men niet bekend is met een partij, dan vindt men informatie van deze partij minder betrouwbaar dan wanneer men er wel mee bekend is (al is het alleen van naam). Dit weten we alleen van: Antennebureau, het Kennisplatform EMV, de GGD en het RIVM. Ter illustratie; wanneer men niet bekend is met het Antennebureau, vindt 17% de informatie (heel) betrouwbaar. Kent men het wél dan vindt 40% de informatie betrouwbaar (op basis van een kruistabel van deze twee vragen).

Partijen in het grijze kader zijn de meest 'logische' partijen vanuit waar informatie verstrekt kan worden.

■ (Zeer) onbetrouwbaar ■ (Zeer) betrouwbaar

Vraag: Stel er wordt een antenne/zendmast bij u in de buurt geplaatst en u ontvangt hierover een informatiefolder. In hoeverre vindt u informatie van onderstaande partijen dan betrouwbaar?

Basis: allen n=1.007

 Resultaten – hoe ziet het informatiezoekgedrag rondom antennes en 5G eruit?

Informatie over 5G zoekt men vooral als er aanleiding toe is

Actief informatie zoeken

- De meeste Nederlanders hebben niet zelf actief informatie gezocht over 5G. Als het wel gebeurt, dan is er een aanleiding, of heeft men specifieke interesse in het onderwerp.
 - Aanleidingen om meer informatie over 5G te zoeken zijn/ waren:
 - De branden in de masten (er moet dan haast wel iets aan de hand zijn). De mening is over het algemeen niet veranderd hierdoor.
 - Als het lokaal gaat spelen/ als er een mast wordt geplaatst.
 - Zoeken zonder aanleiding gebeurt door mensen met interesse in onderwerpen als technologie en innovaties of zijn zeer bezorgde Nederlanders die naar de effecten van 5G zoeken (informatie over de nadelen o.a.).

Zoeken via Google of direct bij een instantie

- Degenen die hebben gezocht, zijn hun zoektocht veelal begonnen via Google. Men vindt zichzelf bekend en vertrouwd genoeg met Google en internet om informatie te kunnen filteren. Tegelijkertijd geven Nederlanders aan dat ze het soms lastig vinden te bedenken wat de waarheid is. Er wordt immers zoveel geschreven. Er zijn duidelijk voor- en tegenstanders.
- Gericht zoeken gebeurt ook. Men zoekt direct bij de volgende instanties/ sites (of komen er via een zoektocht op uit):
 - Onafhankelijke bureaus/ gerenommeerd instituut (TNO)/ deskundigen/ specialisten
 - Rijksoverheid (een enkeling vindt de overheid niet helemaal geloofwaardig)
 - RIVM
 - GGD
 - Gemeente
 - Kranten (omdat je daar de voor- en nadelen te zien krijgt)
 - Providers (met de wetenschap dat zij belang hebben bij 5G)

“Toen mensen masten in de fik staken, wilde ik er meer over weten. Ik dacht, dan moet er wel meer aan de hand zijn.”

“Ik heb wel eens een webinar over 5G gekeken. Ik vind het heel interessant, ook vanuit mijn technische achtergrond.”

“Ik ben begonnen met zoeken via Google. Gewoon 5G ingetypt en dan vind je van alles.”

“Op een gegeven moment ben ik gestopt met zoeken en lezen. Het is lastig te zien wat waar is en wat niet.”

 Resultaten – hoe ziet het informatiezoekgedrag rondom antennes en 5G eruit?

Informatie vooral betrouwbaar indien het van een onafhankelijke instantie komt

Betrouwbaarheid bronnen

- Niet alle bronnen worden als betrouwbaar bestempeld. Over het algemeen worden bronnen als betrouwbaar gezien als het onafhankelijk is (TNO, universiteit) of van de overheid is (zowel Rijksoverheid als gemeente).
- De meesten nemen iets voor waar aan als ze:
 - meerdere bronnen hebben nagetrokken (ze gaan niet op één mening af)
 - als informatie (wetenschappelijk) onderbouwd/ onderzocht is.
- Onderzoeken van telecomproviders trekken Nederlanders in twijfel vanwege de belangen van deze bedrijven.

Waar men informatie zou zoeken

- Stel men zou zelf actief informatie gaan zoeken over 5G, dan is dat primair via internet (Google) en dan wordt het volgende gezocht:
 - (Onderzoeken vanuit) de overheid
 - Kijken wat er in andere landen gebeurt op dit vlak en wat internationale organisaties hierover melden.
 - Informatie over de gemeente/ buurt
 - 5G en effecten → kijken naar recente berichten
 - Waar komt het, waar kan je 5G gebruiken, hoe gaat het eruit zien
- Veelal geeft men aan dat gelet wordt op de actualiteit van de berichten/ artikelen.
- Een enkeling zoekt bij providers over de uitrol van 5G, maar beseft wel dat daar waarschijnlijk alleen positieve dingen worden geschreven over 5G,

“Providers hebben er zelf natuurlijk geen belang bij als ze negatief praten over 5G, dus die onderzoeken neem ik niet zo serieus.”

“Als ik zou gaan zoeken, dan zou ik denk ik via Google zoeken en dan intypen ‘effecten 5G’.”

“Ik zou niet gelijk afgaan op het eerste resultaat. Ik lees meerdere artikelen/ stukken en dan bepaal ik een standpunt.”

Resultaten – wat zijn de informatiebehoefte in het algemeen rondom antennes en 5G?

Verschillende rol informatieverstrekking gemeente en Rijksoverheid

Informatieverstrekking vanuit Rijksoverheid (behoefte vanuit Nederlanders)

- Men verwacht over het algemeen dat de overheid actief informatie verstrekt over 5G. Zij zijn immers verantwoordelijk hiervoor. Er is behoefte aan informatie vanuit de Rijksoverheid m.b.t. 5G over:
 - Werking van 5G; wat is het en wat kan het
 - Voor- en nadelen
 - Effecten op de gezondheid door de straling (door RIVM en GGD)
 - Toepassingen van 5G
 - Waar we nu staan met 5G en hoeveel er getest is
 - Wat er al wetenschappelijk bewezen is
 - Toegevoegde waarde voor de samenleving
- Tegelijkertijd geeft men ook aan dat ze – als ze iets willen weten – de informatie wel kunnen vinden.

Informatieverstrekking vanuit gemeente (behoefte vanuit Nederlanders)

- Nederlanders ontvangen (nog) geen informatie over 5G van de gemeente.
- Vanuit de gemeente willen Nederlanders actief geïnformeerd worden als er antennes in de buurt worden geplaatst.
 - Bij grote antennes wil men geïnformeerd worden over de plek.
 - Bij kleine antennes wil men weten dat ze worden geplaatst, maar niet per se de exacte plek, tenzij het op/ aan hun woning wordt geplaatst.
- Men verwacht dat dit gebeurt op het moment dat het gaat spelen.
 - Een enkeling zou inspraak willen hebben op bijv. een informatieavond, voor de meesten is geïnformeerd worden prima (per brief of e-mail).

“Ik zou wel meer willen weten wat nou de voor- en nadelen zijn en hoe het werkt. Nu begrijp ik dat niet.”

“We weten niet wat de negatieve effecten zijn.”

“Als ik daar echt zelf iets over wil weten, dan ga ik het zelf opzoeken.”

“Als er een antenne in mijn buurt wordt geplaatst, dan verwacht ik daar wel over geïnformeerd te worden. Of het nu een grote of kleine antenne is.”

Resultaten – wat zijn de informatiebehoefte in het algemeen rondom antennes en 5G?

Informatie vanuit overheid draagt bij aan begrip en wegnemen onrust

Geruststellen over 5G

- Er wordt aangestipt dat het soms lastig is om echt nieuws van nepnieuws te onderscheiden. Men vindt dat de overheid een rol hierin zou moeten pakken.
- Nederlanders denken dat het nodig is om een grote groep mensen gerust te stellen over 5G. Wat men het meest gerust zou stellen (voor zover men zich er druk over maakt) zijn onderzoeken vanuit de overheid bijvoorbeeld verstrekt door RIVM of het Antennebureau.
- Een manier om gerust te stellen is een landelijke publiekscampagne.
 - De meest logische afzender van de campagne is de overheid, vanwege de onafhankelijkheid. Men vindt het goed als de overheid laat zien dat ze met het welzijn van de Nederlanders bezig is, eventueel in samenwerking met RIVM/ GGD. Meer deskundigheid zorgt voor meer vertrouwen in de boodschap.
 - Nederlanders zien het liefst dat 5G in makkelijke taal wordt uitgelegd: waarom is 5G nodig, wat gaat er gebeuren met 5G, wat zijn de voor- en nadelen en wat zijn de toepassingen? Met voorbeelden van toepassingen wordt het geloofwaardiger. Het begrijpelijk maken draagt in positieve zin bij aan het wegnemen van onrust.

Zeer bezorgde Nederlanders

- Er zijn verschillende meningen over het wel of niet actief benaderen van zeer bezorgde Nederlanders.
 - De een vindt het effectief om ze te benaderen, bijvoorbeeld d.m.v. feiten, cijfers en onderzoeken. Men vindt dat de overheid met deze mensen in dialoog moet blijven.
 - De ander denkt dat het geen zin heeft om ze te benaderen. Ze zijn zo overtuigd van hun mening, dat men daar niet gauw van gaat afwijken. De overheid kan er weinig aan doen om desinformatie tegen te gaan.
- Het inzetten van ambassadeurs helpt volgens de meesten niet om de zeer bezorgde Nederlanders te bereiken.

“Als mensen beter weten waarom 5G een goede ontwikkeling is, dan zou er meer begrip voor zijn.”

“Je moet de context weten waarom het gewenst is waarom 5G eraan komt.”

“Het is goed als er meer inhoud aan 5G wordt gegeven.”

“Tijdig hiermee beginnen is van belang.”

“Die mensen hou je toch, heeft geen zin om daar aandacht aan te besteden, bovendien wantrouwen ze vaak de overheid.”

“Nu kijken mensen op YouTube en zien ze dingen die niet kloppen.”

Bevindingen vanuit analyses

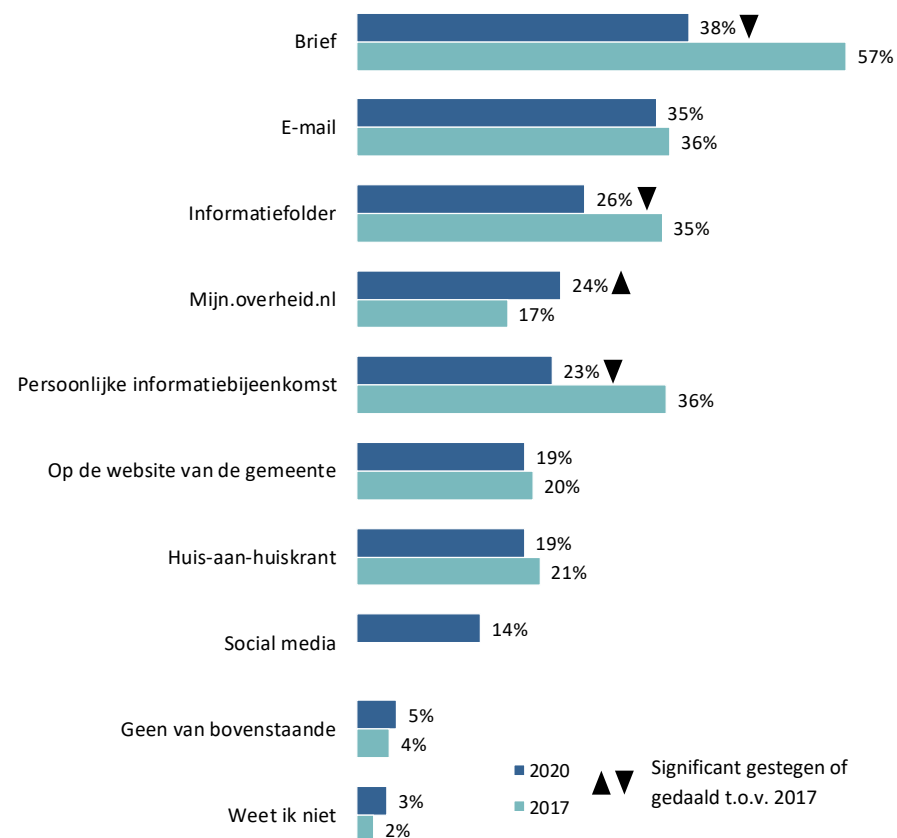
- Jongeren hebben vaker een voorkeur voor sociale media dan ouderen. Ouderen hebben juist vaker een voorkeur voor huis-aan-huis en informatiefolders.

Vraag: Op welke manier zou u het liefst geïnformeerd willen worden?

Basis: allen n=1.007

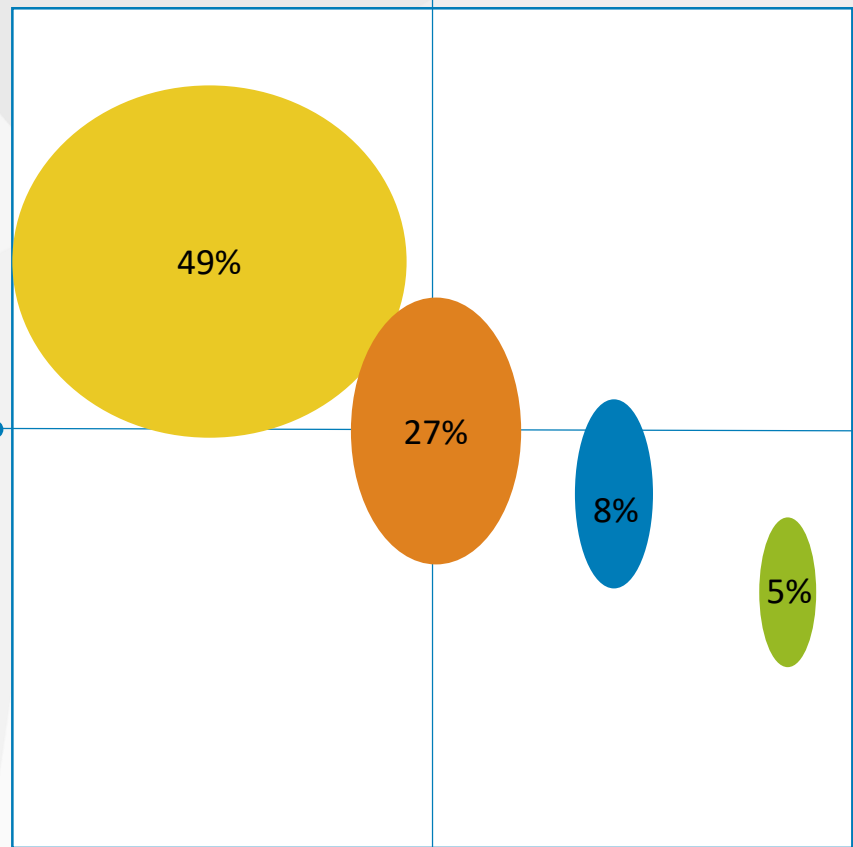
Resultaten – op welke manier wil men het liefst geïnformeerd worden?

Voorkeur voor informatie via brief of e-mail. Voorkeur voor brieven en informatiefolders afgenomen ten opzichte van 2017

Grootste groep Nederlanders niet bezorgd over straling en veelal positief over 5G

Positieve houding t.o.v. 5G

"Ik maak me niet druk om de straling. Ik vertrouw erop dat er goed wordt getest."

De niet-bezorgde Nederlander

De neutrale Nederlander

"Ik maak me soms zorgen. Ik ben wel benieuwd wat de effecten op lange termijn gaan zijn."

Zie de onderzoeksverantwoording in de bijlage voor meer informatie over de indeling van de doelgroepen. 10% is niet ingedeeld om tot onderscheidende groepen te komen.

"Ik vraag me af waarom 5G er moet komen. Om straling te voorkomen, leg ik mijn telefoon wel weg 's nachts."

De bezorgde Nederlander

"Ik maak me zorgen over de straling en de effecten ervan. Ik vraag me af of de overheid er wel goed op toeziet."

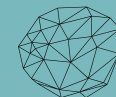
De zeer bezorgde Nederlander

Negatieve houding t.o.v. 5G

Resultaten beleidsambtenaren en gemeenteraadsleden

Gemeenten nog in beginfase 5G

Uitrol 5G binnen gemeenten

- Ambtenaren en raadsleden zien met name kansen voor hun gemeente door de komst van 5G. Inwoners en bedrijven kunnen hiermee gebruik maken van de nieuwste technieken.
- De uitrol van 5G is voor de meeste gemeenten nog niet in zicht. Ze horen van de providers wanneer het gaat gebeuren. Het voelt niet alsof het al snel gaat gebeuren. Bovendien leeft het gevoel dat ze daar zelf weinig over te zeggen hebben. Gemeenten vinden dat 5G ze wordt opgedrongen.
- Ze verwachten – zeker straks bij de introductie van 5G – een actieve rol van de Rijksoverheid.

Antennebeleid binnen gemeenten

- Dat 5G er aan zit te komen, staat vast. Over het algemeen hebben gemeenten echter nog geen helder standpunt geformuleerd hierover.
- Ook is het onderwerp 5G lang niet altijd belegd binnen de gemeente. Men verwacht dat dit wel nodig is als het actueler en relevanter gaat worden. Bij sommige – met name grote gemeenten - is er een projectleider in de ambtelijke organisatie aangewezen.
 - Slechts enkele gemeenten (met name de grotere) hebben een antennebeleid. Deze is vaak wel verouderd.
 - 5G (en de mogelijke issues ervan) kan een aanleiding zijn om het antennebeleid te herzien.
- De gemeenten die nog relatief weinig vragen vanuit de inwoners krijgen, houden zich op de vlakte. Ze zijn reactief en willen de discussie liever niet aanwakkeren. Ook omdat er nu andere prioriteiten zijn.
 - Sommige gemeenten zijn bijvoorbeeld nog druk het buitengebied te voorzien van 4G.
- Zowel ambtenaren als raadsleden zijn bekend met het begrip small cells. Dat zou wellicht ook onderdeel van het beleid moeten worden. De gevolgen voor de gemeenten op dit vlak zijn nog niet te overzien. Hier zijn vragen over.
 - Wel is duidelijk dat er geen vergunningen voor nodig zijn. Op zich is dat gunstig (minder inspanning), maar er is dan wel minder grip op te krijgen. Ze willen inwoners hier wel over kunnen informeren.
 - De komst van small cells vereist een betere samenwerking over de verschillende disciplines van gemeenten heen.

“5G is iets van de landelijke overheid, het is een overheidsgestuurd fenomeen.”

“5G is geen gemeentelijk verschijnsel. Het is niet door de gemeente opgezet. De gemeente heeft wel een taak maar is niet voor het ontstaan ervan verantwoordelijk.”

“We hebben afgesproken dat als mensen zich er niet echt druk om gaan maken, dan gaan we het ook niet aanzwengelen.”

“Ik vraag me af wat die kleine antennes met het straatbeeld gaan doen.”

Weinig communicatie over 5G richting inwoners

5G als onderwerp van gesprek bij gemeenten

- Over het algemeen is 5G op dit moment geen onderwerp van gesprek/ politiek issue. Het speelt wel op kleine schaal; er wordt over gesproken. Het heeft geen prioriteit. 5G gaat pas spelen als er een duidelijke aanleiding voor is:
 - Als inwoners zorgen gaan uiten over de effecten van straling,
 - Als er een nieuwe mast wordt geplaatst
 - Als de uitrol van 5G dichterbij komt.

Actiegroeperingen

- Gemeenten krijgen berichten en links naar onderzoeken binnen van landelijke actiegroeperingen. Deze documentatie leggen raadsleden voor bij het college van B & W. Over het algemeen gebeurt daar niets mee (omdat het niet de eigen inwoners betref). Het is ter kennisneming.
- Bij enkele gemeenten hebben er wel activiteiten plaatsgevonden richting actiegroeperingen. Meestal doordat deze groeperingen specifieke aandacht vroegen. Raadsleden willen naar hen luisteren en proberen een podium te geven. Het gevaar is wel dat men denkt dat er dan een oplossing komt, maar zo ver reikt de invloed van een gemeente niet.

Voorlichting 5G aan inwoners en bedrijven

- Inwoners en bedrijven worden nog niet betrokken bij 5G of erover voorgelicht, omdat het nog niet speelt op grote schaal. Op het moment dat de uitrol gaat komen, kunnen gemeenten zich voorstellen dat communicatie een belangrijke rol gaat spelen. En zeker omdat participatie steeds belangrijker wordt.
- Op de site van de gemeenten is ook nog weinig informatie te vinden. Liever verwijzen ze door naar instanties die daar verstand van hebben.
- Wat betreft de voorlichting, gemeenten willen wel voorkomen dat de inwoners (in de vorm van actiegroeperingen) de voorlichter worden van de andere inwoners, omdat dat kans groot is dat het een 'gekleurd' verhaal is.
 - Sommige raadsleden maken zich druk op basis van wat ze horen van inwoners. Zij vinden dat juist de inwoners die zich (veel) zorgen maken meer zouden moeten worden ingelicht.
 - Ook zijn er wat ideeën om samen met andere gemeenten hierin op te trekken.

“Het leeft nog niet heel erg. Maar voordat je het weet hebben we het op de agenda staan... daar moet je wel op voorbereid zijn waar dat kan.”

“Als het nodig is zullen we erop acteren, maar nu is het aantal vragen te behappen.”

“Andere dingen vergen momenteel meer aandacht.”

“We zijn nog niet op het punt dat voorlichting nodig is.”

“Vanuit de inwoners komen er weinig vragen binnen bij de raad over 5G. De houding van inwoners over de politiek is over het algemeen niet zo actief. Er is gelatenheid. Als er echt iets speelt, dan is er wel reuring. Over 5G niet.”

“Bijna alle vragen gaan over de gezondheid. Mensen zijn toch wel wat ongerust hierover.”

“We zien duidelijk het belang van 5G, maar nemen de mogelijke zorgen van inwoners serieus.”

“Het is een beperkte gemeentelijke verantwoordelijkheid en dan ga je dus doorverwijzen. Dan moet de gemeente ervoor zorgen daar haar rol in nemen.”

 Resultaten – wat is het burgerperspectief vanuit gemeenten?

Meeste vragen bij gemeenten vanuit inwoners over effecten straling en straatbeeld

Geluiden vanuit inwoners en bedrijven

- De meeste gemeenten krijgen nauwelijks vragen over 5G van inwoners of bedrijven.
 - Bij kleine gemeenten speelt het nog minder en lijkt het meer een ver-van-mijn-bed-show dan bij de grotere gemeenten.
- De vragen die gesteld worden en de zorgen die geuit worden gaan voor het merendeel over de gezondheid/ de effecten van de straling. In mindere mate zijn er zorgen over het straatbeeld.
 - In de grotere gemeenten worden meer zorgen geuit over 5G dan in de kleinere gemeenten.

Inwoners doorverwijzen

- Gemeenten hebben zelf niet de kennis in huis over 5G, dus als er vragen komen vanuit inwoners (anders dan actiegroeperingen), dan worden ze meestal doorverwezen. Bijvoorbeeld naar GGD als het om de gezondheid gaat. Het verschilt per gemeente hoe dit wordt aangepakt. Niet alle gemeenten zijn hier even goed op voorbereid.
- Gemeenten worden niet tot nauwelijks geconfronteerd met desinformatie. Een enkele ambtenaar zegt hier ‘last’ van te hebben.

Sociale media

- Inwoners lezen ook van alles op sociale media en weten niet meer wat waarheid is. Gemeenten vinden het van belang om tegengeluid (objectieve informatie, de feiten) vanuit de landelijke overheid te laten horen, anders geloven mensen alles wat ze op sociale media tegenkomen. Sommigen zijn bang dat overheden te laat zijn en ‘we’ de slag gaan verliezen van sociale media (de fabels). De overheid moet snel en proactief zijn.
- In een aantal gemeenten zijn actiegroeperingen actief. Daar gaan de gemeenten het gesprek mee aan. Het is van belang om het aan te horen en er mogelijk op te acteren. Dit kan voor een raadslid een aanleiding zijn om het op de agenda te krijgen.

“Ik word wel geïnformeerd door VNG, maar dat is vaak informatie voor de grote steden en daar hebben wij als dorp dan niet zoveel aan.”

“Primair hoor ik van VNG. Zij verwijzen dan weer door naar het Antennebureau of Kennisplatform EMV.”

“VNG is misschien wel een partner om de zaken mee op te pakken. Dat is een belangrijke verbinding richting de landelijke beleidsmakers.”

“Mijn oproep is om het centraal aan te sturen, informatie naar alle gemeenten sturen. Het is niet slim om als gemeente eigen onderzoekjes te doen of een eigen verhaal te maken. Wel kan de gemeente op basis van de landelijke informatie er een eigen draai aan geven.”

Resultaten – wat zijn de informatiebehoefte vanuit gemeenten?

Actieve informatieverstrekking wenselijk

Nog weinig informatie over 5G bij gemeenten

- Er is nog veel onduidelijk over 5G bij de gemeenten. Er zijn veel vragen. Wat kan een gemeente verwachten? Wat moeten gemeenten straks met de small cells? Wat is de rol van de gemeente precies?
- Zowel ambtenaren als raadsleden worden nauwelijks geïnformeerd over 5G. De informatie die ze ontvangen, komt van de VNG en de Rijksoverheid. In mindere mate van het Antennebureau en de GGD.
 - Een enkeling zegt nieuwsbrieven en -berichten te krijgen van verschillende belangengroepen.

Behoeft aan informatie

- Er is vanuit raadsleden en ambtenaren behoefte aan heldere informatie m.b.t. 5G. Een meer actieve informatieverstrekking (vanuit met name Rijksoverheid en/ of VNG) richting gemeenten is dus wenselijk.
 - Bij voorkeur wordt informatie centraal aangestuurd naar alle gemeenten en wordt het voor gemeenten duidelijk waarnaar ze kunnen doorverwijzen. Men wil niet dat iedere gemeente dit zelf gaat opzetten.
 - Ook als de uitrol gaat starten, dan is meer informatie vanuit deze instanties zeer welkom.
- De onderwerpen waar gemeenten meer over geïnformeerd willen worden, komen over het algemeen overeen met de onderwerpen van de Nederlanders:
 - Werking van 5G en hoe gaat het eruit zien
 - Voor- en nadelen 5G
 - Effecten op de gezondheid door de straling; onderzoeken Gezondheidsraad (ook om andere raadsleden te overtuigen bijvoorbeeld of om inwoners op te wijzen)
 - Toepassingen 5G; wat gaat het opleveren
 - Waar we nu staan met 5G en hoeveel er is getest
 - Voortgang 5G; wat gaat er wanneer gebeuren
 - Wat er al wetenschappelijk bewezen is
 - Toegevoegde waarde van 5G voor de samenleving / gemeente
- Raadsleden zouden over het algemeen meer door het college van B & W geïnformeerd willen worden over 5G.

 Resultaten – wat zijn de informatiebehoeften vanuit gemeenten?

Gemeenten zien meerwaarde in brede informatiesessie

Informatiesessie voor verschillende geledingen

- Bij een aantal gemeenten heeft er een informatiesessie plaatsgevonden of gaat er binnenkort plaatsvinden. Informatie wordt gegeven door verschillende externe partijen, zoals het Antennebureau.
 - De ene keer voor het college van B & W, de andere keer voor de raadsleden. Zij vinden het belangrijk om dingen voor te zijn, in plaats van reactief te zijn.
 - Vaak wordt de sessie georganiseerd op initiatief van een raadslid. Het onderwerp 5G is voor hem/haar overigens moeilijk om op de agenda te krijgen, omdat andere zaken prioriteit hebben.
 - In sommige gevallen is er een sessie gekomen, omdat er zorgen zijn geuit in de gemeente door inwoners/ groeperingen.
- Daar waar nog geen sessie heeft plaatsgevonden (het merendeel van de gemeenten), lijkt veel interesse in een informatiesessie (op termijn). Qua timing denken gemeenten aan het moment wanneer de uitrol gaat plaatsvinden of net daarvoor.
- Onderwerpen van de sessie betreffen zowel onderwerpen van technische kant als van de medische kant. Men wil antwoord op vragen als: hoe gaat het 5G er voor de gemeente en haar inwoners uit zien, wat gaat het opleveren, etc.
- Vanuit de gemeenten wordt gedacht aan verschillende geledingen of een combinatie daarvan.
 - Voor raadsleden, omdat zij worden bestookt met vragen vanuit inwoners.
 - Voor het ambtelijk orgaan, zodat ze weten waar we staan en wat ermee gemoeid is. De anderen kunnen informeren en doorverwijzen.

Externe partijen

- Aanwezige externe partijen waar men aan denkt zijn:
 - Deskundigen, zoals neurologen, onderzoekers (straling), gezondheidsexperts, medewerkers Antennebureau.
 - Voor- en tegenstanders (beide geluiden laten horen)
 - Scholen (volgens een enkeling)
 - Providers (volgens een enkeling)
 - Op een later moment ook inwoners.

“Zo’n informatiesessie zou wel interessant zijn voor raadsleden of B&W. Zij worden ook met allerlei info bestookt. Ik vond het zelf heel fijn om die informatie toen te krijgen. Dat is van toegevoegde waarde.”

“In eerste instantie ambtelijk. Voor mensen die ermee te maken hebben in de functie. De basis. Niet de raadsleden. Als je die gaat informeren dan krijg je allemaal vragen. Daar wil je juist op voorbereid zijn.”

“Als de uitrol gaat beginnen, dan wordt zo’n sessie interessant.”

“Ik zou dan wel voor- en tegenstanders uit willen nodigen, dat je wel meerdere kanten van 5G belicht.”

“Als iemand van KPN komt, dan heeft het geen zin.”

 Resultaten – hoe ziet het informatiezoekgedrag eruit van gemeenten?

Merendeel niet *actief* op zoek naar informatie 5G, wel komen berichten voorbij van vooral VNG

Informatiezoekgedrag

- De meeste ambtenaren en raadsleden zoeken niet zelf actief naar informatie over 5G, maar ze zien het voorbij komen. Ze blijven op de hoogte door nieuwsbrieven, nieuwsitems e.d.
- Binnen sommige gemeenten is wel een mail gestuurd met vragen en antwoorden over 5G (of hebben dat van een andere gemeente). De grote gemeenten zijn koploper en hebben vaak al informatie hierover op de website staan.
 - Een enkele ambtenaar is op een informatiebijeenkomst over 5G geweest, waar het Antennebureau ook als spreker was uitgenodigd.

Geraadpleegde bronnen

- De bronnen die het meest worden geraadpleegd door zowel raadsleden als ambtenaren om op de hoogte te blijven zijn:
 - Antennebureau (meer door ambtenaren)
 - GGD
 - VNG (meer door ambtenaren)
 - Rijksoverheid
- VNG is voor sommigen een primaire bron om te gaan zoeken. De VNG linkt vervolgens door naar instanties, bijv. de Gezondheidsraad of Antennebureau.
- De meeste ambtenaren en raadsleden hebben nog geen contact gehad met instanties over 5G. Over het algemeen weten ze wel waar ze moeten zoeken als ze informatie nodig hebben, maar dat neemt niet weg dat informatie over 5G welkom is.

Bekendheid instanties

- GGD en RIVM zijn bij iedereen bekend.
- Het Antennebureau is bij de meeste professionals bekend. Bij ambtenaren is het Antennebureau bekender dan bij de raadsleden. Men heeft hierbij een betrouwbare indruk. Professionals weten redelijk goed waarvoor ze bij het Antennebureau terecht kunnen.
 - Van de raadsleden kennen vooral de raadsleden die er vanuit inwoners mee bezig zijn het Antennebureau.
- Met Monet zijn de ambtenaren wel bekend, de raadsleden nauwelijks. Het zijn dan ook de ambtenaren die de gesprekken voeren met Monet.
- Het Kennisplatform EMV is nauwelijks bekend bij beide doelgroepen.

Bijlagen

- Onderzoeksverantwoording
- Overige resultaten

Kwantitatief onderzoek in het kort

Methode	Online onderzoek Uitnodiging en reminder per e-mail
Doelgroep en steekproef	Doelgroep: Nederlanders van 18 jaar en ouder Steekproefkader: combinatie van SAMSAM, het panel van MarketResponse Dynata, vaste partner van MarketResponse Steekproef: netto 1.007 respondenten, representatief op leeftijd, geslacht, opleiding, regio, en gezinsgrootte.
Respons	Totaal zijn 1.366 panelleden gestart aan de vragenlijst. Netto hebben 1.072 panelleden de vragenlijst volledig afgerond. Na de kwaliteitscheck zijn er 1.007 respondenten over gebleven.
Veldwerk	Het veldwerk heeft plaatsgevonden van vrijdag 4 september tot en met vrijdag 18 september 2020. De gemiddelde invultijd van de vragenlijst bedroeg: 12 minuten
Weging	De steekproef is gewogen naar Nederland 18+ representatief (op de variabelen geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte en Nielsen MOA). De wegefficiency bedraagt 82% wat goed te noemen is.
Doelgroepsegmentatie	Op basis van een drietal vragen zijn vier segmenten geformuleerd: 1. mate waarin men zich zorgen maakt over straling'; 2. of men al dan niet maatregelen treft tegen straling en 3. wat de houding is ten opzichte van 5G. 10% is niet goed in te delen zonder dat het ten koste gaat van onderscheidende groepen. Aangezien de doelgroepen anders ingedeeld zijn dan in 2017 is een zuivere vergelijking niet mogelijk.

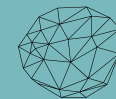

Kwalitatief onderzoek in het kort

Methode	<p>N=19 online single interviews (videocalls), 3 telefonische interviews, T=45 minuten</p> <p>Dit onderzoek heeft een kwalitatieve insteek. Resultaten mogen niet naar populatie als geheel worden doorgetrokken vanwege de steekproefselectie, methode van ondervraging en de steekproefgrootte</p>
Doelgroep en steekproef	<p>Doelgroep: Nederlanders van 18 jaar en ouder en beleidsambtenaren en raadsleden die zich bezighouden met 5G. Steekproefkader Nederlanders: SAMSAM, het consumentenpanel van SAMR Steekproefkader gemeenten: bestand van het Antennebureau Selectiemethode: telefonisch Steekproef: totaal n=22 respondenten. Uitsplitsingen: - Nederlanders van 18 jaar en ouder: n=12 - n=3 niet bezorgde Nederlanders - n=3 neutrale Nederlanders - n=3 bezorgde Nederlanders - n=3 zeer bezorgde Nederlanders - Beleidsambtenaren: n=5 - Raadsleden: n=5</p> <p>Respondenten hebben een geldelijke incentive ontvangen. De meeste gemeenten mochten geen incentive aannemen. Doelgroep en selectieprocedure is conform selectie-afspraken.</p>
Veldwerk	<p>Data veldwerk: week 41-43 Checklists: apart verstuurd per e-mail Interviews door: Manette Elderman-Hazelaar, senior kwalitatief onderzoeker</p>

Overige resultaten

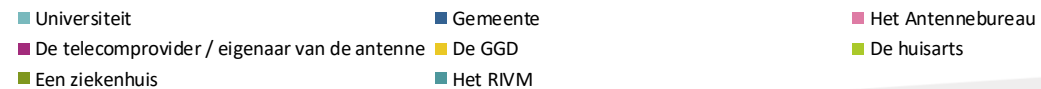
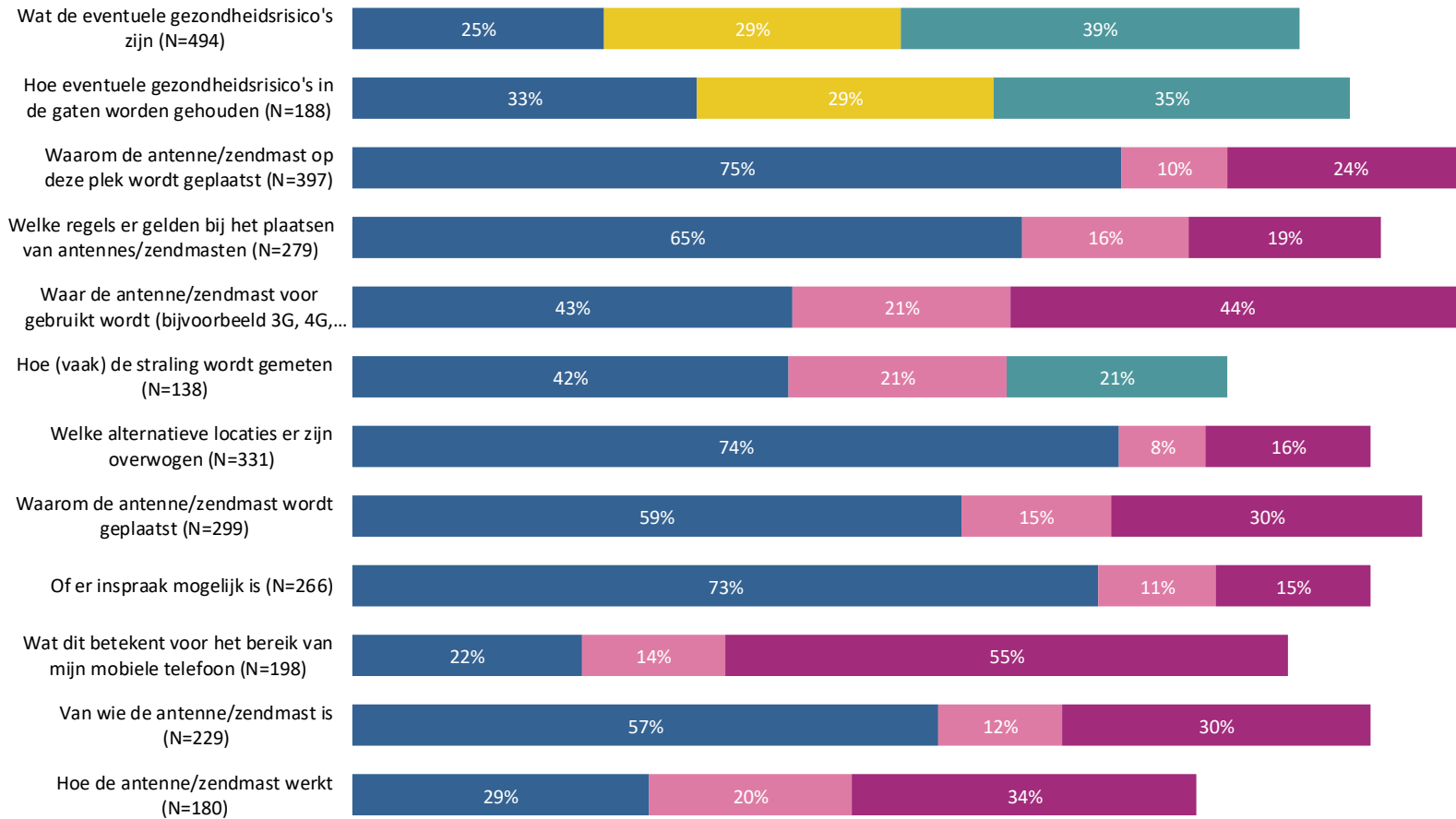

Bijlage – Overige resultaten

Informatiebehoeftes in volgorde van belang

Top 3 meest genoemde partijen waar men deze informatie van wil krijgen

Vraag: Door wie zou u hierover geïnformeerd willen worden?

Basis: allen die de betreffende informatiebehoefte hebben

MarketResponse

Data ▶ Insights ▶ Consultancy